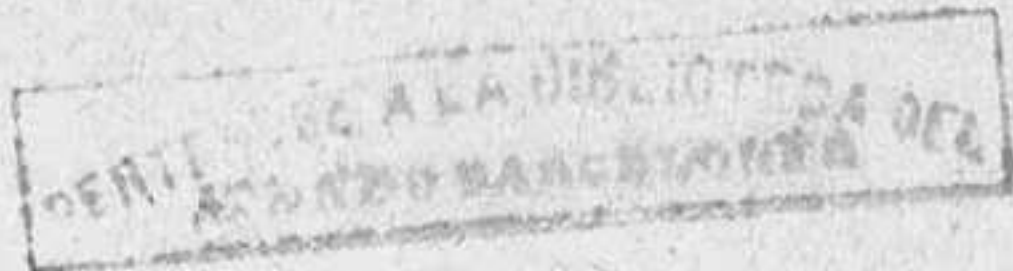

DISCURS

Llegit en la Capella de Manacor

He vingut fins an aquesta important vila honrat per la galant invitació de la tan anomenada *Capella de Manacor* á prendre part en la seva festa anyal, que be'n podríam dir la festa major de la música popular a Mallorca. M'haveu donat inmerescudament la consideració d'hoste distinguit, senyalantme una cadira d'honor en tal diada, quan no'm pertocava altra cosa, que esser lo més modest del vostres oyents y lo més entussiasta dels vostres admiradors. Mes al honrarme d'aquesta manera no us ha dut sols la vana pruija de tenir un foraster més en la vostra festa. Jo no soch aquí un hoste estrany. Jo soch aquí un membre més d'una ben avinguda familia que en certes solemnitats en que sols viu la vida íntima de la seva llar, no vol parlar més que dels seus recorts y de les seues esperances, ni cantar més amors que les de la seva terra; y aquesta familia en semblants diades, gira'ls ulls envers sos parents ausents, y vol qu'aquestos prenguin també part en l'apat de germanor en que s'encenen y s'inflamen y més s'estranyen els sentiments d'afecte que a la una coven en tots els nostres cors. En las festas majors de la vida regional de Mallorca, present o absent, no hi talta, no ha de faltarhi may, l'esperit de Catalunya.

Abans de que l'alt Rey En Jaume nos fes germans per l'amor de Deu, per la historia y per la llengua, en el ritme seguit de les onades que besen nostres platjes, ja'ns hi semblava sentir els batechs del cor d'aquesta illa encisadora, cap y joia del agraciat estol de les Balears. En lo vent frescal de les marinades que omplen de dolços remors les boscuries de la costa catalana, hi venen barrejades les aromes de paradís dels taronjeras de Soller y Miramar; en les fonts de les vostres serres s'hi troba la glassada frescor de les congestes pirinenques, y quan lo sol ponent daura'ls cims del Monseny y del Montserrat, llavors surt del mar lo cap del gegantí Puig Major per rebre la mateixa besada moridora de llum y d'anyoransa. Som sanch d'una mateixa sanch, som fills de la mateixa nissaga, parlam una mateixa llengua y sentím una mateixa fe, y sobre la nostre llar, que bé podríam anomenar comuna, s'hi reflecten els esplendors d'una mateixa literatura y les glories d'una mateixa historia; en una paraula, som germans.

Un temps llarch, hi hagué, emperó, en que aquesta germanor quedá com esmortuida. Fou aixó quan s'esquarterá a lo mantell de sobirana de la nostra llengua, deixant aquesta caure de ses mans son ceptre reyal devant de la triomfal volada vers lo zenit de la gloria de la majestuosa parla castellana. Llavors la literatura poética se feu independent en cada una de les regions ahont floría lo bell catalanesch, se trencá nostra vigorosa unitat llingüística y la gloriosa tradició literaria, y aparegueren deslligades y trescant cada una pel seu compte, les literatures dialectals, oblidades de llur semblança primitiva, caygudas en un groller aplebeyament, y girades totes, sens propia orientació, vers lo sol esplendorós de Castella que brillava sobre dos mons.

Mes altre vegada mallorquins y catalans nos donárem á mitjans del segle XIX la novella y més estreta abraçada de germanor en lo renaixement produhit pel romanticisme, quan en Piferrer lligá sa fonda amistat ab en Quadrado y en Tomás Aguiló, los dos grans desvetlladors de la vostra poesia y historia regionals, al venir a aquesta illa a proseguir sa obra monumental dels *Recuerdos y bellezas de España*. Aquestos ilustres escriptors, qual influencia tan gran ha sigut en les nostres lletres bessones, relligaren la mancomunitat intelectual de les dues terres, trencada per la interposició d'un cos literari estrany, desde casi quatre segles enrera. Lo misteriós atavisme que feya que mirassem nostre passat históric ab més anyorament que'ls pobles de rassa castellana, y que tan vigorosament s'encarná en aquelles tres figures capdals del nostre moviment romántich, se manifestá al hora ab una igualtat extraordinaria en Catalunya y Mallorca, les dues terres dels antichs dominis del Rey En Jaume que més sencera servaren la ánima catalana. Poch més tart En Joan Cortada y sobre tot mon estimat pare en son viatge a aquesta illa afermaren més y més aquestos agradosos llaços, que jamay havien de trencarse. Després vingué desde aquí, En Marian Aguiló a predicar per totes les nostres terres l'Evangelí de la unitat de llengua, recullint arreu una per una les gales del trajo de regina que la menyspreuada Ventafochs de les parles llatines havia de vestir lo jorn del seu triomf. Desde llavors bé podém afirmar que la nostra vida literaria y artística ha sigut casi la mateixa, comuns son llors guanyats en nostres Jochs Florals en que tan abundosa participació hi haveu tingut els mallorquins; la aparició dels vostres astres poétichs de primera magnitud ha sigut saludada tots temps per nosaltres ab igual entusiasme que si apareguessin en lo cel de les nostres lletres; y la vostra poesia regional ha vingut a enriquir la nostra, fentli de gentil adoctrinadora, pera revelarnos els secrets de la puresa y virginitat del llenguatge, la aristocrática finesa dels models clássichs, la correcció y sobrietat de la forma horaciana, la serena idealitat del art que viu allunyat de la maror frenética de les grans viles malaltes que congria la mala civilisació moderna. Aquesta es la misió enlayrada que en la nostra poesia enérgica y abundosa, ab viril apostura d'almogáver, han realisat y compleixen encara les inspiracions dels

Aguilós, dels Forteza, d'en Roselló, d'en Picó y Campamar, y d'una manera especial, de lo meu dolç company de ma primera joventut, Mossen Costa y Llobera lo inspiradíssim cantor de la naturalesa y de las tradicions mallorquines.

Veus aquí perque a Catalunya no pot serli indiferent cap de les hermoses festes que de tart en tart consagreu al culte del ideal. Y quan per algún o altre motiu no li ha llegut enviar a sos germans de Mallorca un embaixador qui dignament la representi, vosaltres vos acontentau, com en la hora actual ab un modest missatge qui us porti les noves y las corals salutacions de la germana major. En nom d'aquesta, donchs, més que en nom propi, jo saludo avuy en la seva hermosa festa anyal, a la *Capella de Manacor*, a la qui ja de nom conexia y admirava, y que per esser una manifestació esplendorosa del ànima mallorquina, viu ufana y pujanta, com els arbres alterosos qui creixen en terror ben assahonat, y es nodreixen de vigorosa sava.

Jo us admirava y estimava abans de fruir vostres armonioses cançons, com apóstols y propagadors d'un ideal puríssim y ennoblidor dels pobles. Ab vostres cants encisadors escampau arreu els sentiments més suaus y delicats de la terra mallorquina. Sou els herauts fervents de la música popular; els qui conserveu lo foch sagrat del avior; els qui manteniu encesa la llantia de la tradició, de llum poruga y tremolosa, que per totas bandes apaga lo vent gelat del escepticisme y de la moda esbojarrada. Tot se inclou y sa respira en vostres sentidas cançons; les tendres melodias camperoles ja apenas recordadas per les mestresses feyneres; la senzillesa de cor avuy tan poch freqüent; l'amor á Deu, á la llar y á la naturalesa, les tres amors més sants de la terra; les gracioses balades, expressió d'una alegría noble y franca, y, en una paraula, les sanitoses costums tradicionals que de jorn en jorn mustiga y s'enmena lo trángul aixordador del cosmopolitisme.

Sou els guardadors gelosos de dos tresors celestials d'armonies; la música sagrada y la popular, los dols pols, segons Goethe, de la música del esdevenidor; les que mes enlayren l'ànima y umplen de santa pau y de suau resignació la existencia dels pobles que saben aprofitarse d'aquets balsam del cel. Desgraciats d'aquells que no les conserven y escampan com la llevar més pura del esperit, com guspira sagrada que pren de cor en cor y els fa á tots bategar ensemps ab els mateixos sentiments. Los cants embaumats ab la aroma de les boscuries ó ab lo perfum del místich encens, son els que més nos arriben al cor y més ens acosten á Deu; els uns son el llenguatge més august de les amors del cel que sent l'ànima anyorada de lo terrenal desterro; los altres son la expresió més tendre y delicada de les amors de la terra.

Desdixat, mil y mil voltes, aquell qui al ohir en lo temple les notes reposades dels cantichs sagrats, no senti en son interior un desitj d'ennobliment del ànima, una set viva de depuració espiritual, una recansa fonda de la virtut perduda, un impuls inefable de recobrarla, un amor de Deu infinit, ab desmay de penediments y afanys de misericordia. Desdixat també, mil y

mil voltes, lo qui no deturi son pas ó no deixi caure la ploma ó 'l llibre de les mans, al sentir una d'aquestas rústegues melodies que'ns retrauen la igno-cència de la vida, y que tan bé s'avenen ab la calma solemnia, les amples perspectives y les misterioses armoníes de la naturalesa. Aquestes cançons populars formen com una part integral del paysatge ahon s'exhalen, venen á esser en ell una cosa tan espontània com les refilades dels aucells dels boscos; com l'incessant remor de les ones del mar; com la olor de las floretes del camp; com lo murmuri joganer ab que's parlen les valls enamorades. Poseuhi en mitj d'aquest armoniós conjunt un cant foraster, de ritme exòtich que no siga dut per l'ayre del terror nadiu y experimentareu una viva esgar-rifansa, y us pareixerá que de sopte tot hagués perdut lo seu encis, com si d'un paysatge encantat se n'hagués fugit, tot d'una, un estol de gentils fades, ó una profanació sacrilega tacás de sopte la augusta virginitat de la naturalesa.

Pera sentir tan pregonament aquesta mena de profanació, no cal esser del mateix indret ahon viu y alena la música popular que'ns cap la ditxa de fruir; basta esser home; basta tenir un cor enter y que senti l'ideal. Jo he experimentat á la plena l'emoció de les vostres tonades mallorquines, sense haver nascut entre vosaltres. En mitj de la esquerpa serralada del nort de aquest florit verger engastat entre blaves ones; en els solitaris penyals de Lluch, ahon la tradició piadosa posa'l trono d'amor de la Verge del cel, qui ampara baix sa protecció divinal vostres llars y vostres camps, vaig tenir una volta lo plaher d'assaborir una d'aquestas sencilles melodies populars que tan be ha caracterisat lo genial Antoni Noguera, una de les originals cantades de les feynes del camp sense ritme de temps, mes tan riques de vocalisació, y de tonalitat tan vaga é indecisa. La nota final se mantenia indefinida y perllongada, com suspesa en lo espay del ideal, y tot d'una com si reprenguessin un sabut y armonich acompanyament, en mitj del silenci de la una y l'altra passada, barrejaven son dolç murmuri els arbres moguts pel ventitjol del cap vespre, y ses deliciosas refilades els aucells cantadors; jo reprimía mon alé per ní perdre una sola modulació de la peresosa y llán-guida tonada.

Ah! no sacrifiqueu innecesariament la originalitat tendra y sugestiva dels vostres cants mallorquins, no la podríau baratar ab res que tan be us escaigui, ni tan be expressi vostra especial fesomía. Son les cançons meteixes que beguereu ab la dolça llecor ab que us allataren vostres mares; ab elles us agombolaren amorosament, en els seus braços; y ab elles us parlen encara en los els recorts de la vostra infantesa, ó ab veu evocada desde la tomba. No los barateu per altres cants malaltiços, que res vos diuen al cor, y que sols vos parlen als sentits. No esborreu vostre fesomía propia tan atractívola, pera enmatllevar un altre forastera que us donará la riguidesa y estúpida expressió de carota de vulgar disfressa. Sian vosaltres mateixos, seguint los mateixos concells que ara fá dos anys, en semblant diada, us donava ab

mes autorisada y mes inspirada veu que la meva, lo delicat y elegant Joan Alcover, que tan poeticament us va fer assaborir la dolçor del mallorquinisme autèntich y castis, sens perjudici de la lley de progrés y d'armonía de la humanitat.

Entesa d'aquesta manera, vostra missió es molt alta y molt trascendental. Li tornau al poble la consciencia de si mateix, perque en la veu d'un poble batega sempre un ànima nacional; li mostrau á estimar la seva propia vida que tal volta ell ignora; li ensenyau á endinsarse en els recons mes inexplorats del seu esperit, apartantlo d'un exotisme suicida; li reveleu tots els tresors de sensibilitat y de poesia que reserva encara sencer en ses entranyes. Cada cansó vostra desperta un cor, arreula una amor, inflama una fé, deixondeix un ideal. Ab les cantades del rossinyols, esqueixos de melodies del paradís, se desvetlla la primavera; ab les cantades populars se desvetllen els pobles. Les muses gentils de la poesia y de la armonía son les que ab llurs besades d'amor, els recorden, si están ensopits que encara, viuen; si han perdut la memoria, que son els mateixos; son les que les anuncian que s'alsa lluminós lo sol del novell día, y que ja es arribada la hora solemnia en que fins els sepulcres tenen veu, y en que la esperansa se presenta embolcallada ab lo resplandor d'aubades triomfals.

ANTONI RUBIÓ Y LLUCH.

Barcelona, 16 de Juny de 1903.

Revelació de N. S. á Santa Brígida

referent a Sant Jordi

Esposa meva: are't vull dir, usant d'una semblança—puig altrement no entendries les coses esperituals—la gloria y honra de'l Soldát qui fou el primer en empèndrer y prosseguir virilment vera milicia.

Quant arrivá aquest amich meu, Sant Jordi, al final de la súa vida, y al eixir-li l'ànima del còs, anàren a rebré-l cinq legions d'àngels; també hi acudiren innumbrables dimonis, per si trovaven quelcóm que'ls apertanyés, perquè están plens de malicia y no deixen d'ateleyar un sol instant. S'ohí allora una veu clara y sonora, eixida del cel que deya: «Per ventura, Pare mèu, no es aquest aquell qui s'obligá a fer ta voluntat y perfectament vá complir-ho?»—Ensemps respongué'l Soldát, valènt-se de sa consciencia: «Certament, jo só.»—Després sonaren tres véus. Una de la Divinitat que digué: «Per ventura no fóres per Mí criat y't doní còs y ànima? Tú ets el méu fill, y jatsía que feres la voluntat de ton Pare, vina are a ton poderosíssim Criador y dolcíssim Pare; puig a tú es deguda la herencia eterna per ésser el mèu fill; a tú es deguda la herencia del Pare, perquè l'obehires.»—Se sentí la segona véu, qu'era de la meva Humanitat y deya: «Ger-

má méu, vine a ton germá. Jo vaig per tú combatre y per tú's vessá la sang mía; vine ab mí, perquè sepires ma voluntat; vine ab mí perquè pagares sang ab sang y estigues prompte a donar mort per mort, vida per vida. Sent aixís, tú que'm sepires en ta vida vine are a fruir de ma vida y goig que no tindrà fi, puig te confesso per mon vèr germá.»—S'ohí la tercera véu que fou la del Sant Esperit, encar que no son tres Deus, sino un sol Deu: «Vine, Soldát méu, deya, que fóres tan bó interiorment que vaig tenir gran anhél de viure ab tú, y en lo exterior fóres tan brau que eras ben digne de que jo't defensés. Aixís, com a recompensa dels treballs del còs, vina are a reposar; per las tribulacions que patí l'ánima teva, entra en els inefables consols; y per ton amor a Deu y brava lluyta, entra en mí mateix, y jo viuré en tú y tú en mí, excelent Campió; perquè altre cosa no anhelares sino es a mí; vina y t'ompliré de la Voluntat divina...»

Les cinq legions d'àngels entonaren després com cinq véus. La primera véu deya: «Passém endevant, acompanyém an aqueix brau Soldát; portem-li ses armes, que son la sua santa fe, guardada per ell inviolable y defensada contra sos enemichs.»—La segona véu digué: «Portém per endevant el séu escút, que's la súa paciència, y presentem-la al nostre Deu, puig encar que'l Senyor bé ho sab, ab nostre testimoni será mes gloriosa, car, mitjançant la paciència, no tan sols suportava soferment, mes a Déu mercés donava.»—La tercera véu digué: «Aném al devant y presentém al nostre Déu la súa espasa que's la obediència que tingué segons sa professió, tan per les coses suaus com per les aspres.»—La quarta véu digué: «Veníu y mostrém al nostre Déu el séu cavall, que es sa humiltat; perquè aixís com el cavall porta a l'home d'assí y d'enllá, igualment la humiltat, precedint-lo y seguint-lo, l'adressera a tota bona obra, sense donar entrada a la superbia, marxant aixís ab tota seguretat.»—La quinta véu digué: «Veníu, y presentém al nostre Déu la visera, aixó es, doném testimoni del diví desig que tingué d'unir-se a Déu; perquè tothora'l tenia dins del cor, en sos llabis, y en ses obres; el desitjave sobre totes les coses y per son honra y amor se judicá mòrt pera'l mon. Presentém tot aixó al nostre Déu, perquè aquest es digne de fruir per poch treball del etern descans y de gaudir-se en companyia de son Déu, al qui tant y tantes voltes desitjava veure...»

Entre aytals véus y ab l'admirable chòr dels àngels era dút mon amich al perdurable repós. Y veyent aixó l'ánima súa exclamava, plena de goig: «Ditxosa de mí que vaig ser creada! Ditxosa de mí que vaig servir a mon Déu, al qui are veig! Ditxosa de mí perquè tinch goig y gloria que jamay ha de finir!...»

Aixís vingué a mí aqueix amich méu, y ab aytal premi fou recompensat.—Mes encar que no tots hagin vessat la súa sang p'el méu nom, tots tindrán, no obstant la mateixa recompensa, si tingueren voluntat de donar per mí la súa sang quant se presentés la ocasió o aixís ho exigís la necessitat de la fe. Considera lo molt que's mereix una bona voluntat.

(Revelació 2.ª—Llibre 2.^{on})

Trad. de JOAN LLIMONA.

Al insigne amador

de la poesía catalana, Dr. Joan Fastenrath,
fundador dels Jochs Florals de Colonia

Nova salutació

*Sapí del Nort qui somia
en la palma del Mitj-dia,
com Heine l'imaginá,
ton geni de simpatía
entre ta patria y la mía
un llaç etern formarà.
«¡Benhaja aquell qui'ns unía!»
de Nort y Sur l'harmonía
llargament ressonará...*

1 Maig de 1903.

M. COSTA Y LLOBERA, PVRE.

La lluita humana (*)

Companys:

Obriu l'història de l'Humanitat, y sigui llunyana o sigui pròxima l'època aont se fixin els vostres uys, sempre vos trobareu amb un període en que hi ha poetes que canten llibertats perdudes o drets per conquistar, pensadors que escriuen altes filosofes y exposen teories fantàstiques, homes d'acció que prediquen la lluita organisant y disciplinant forces y, per fi, multituds que se defensen o ataquen combatent a la desesperada, ara per medis lícits, ara per altres il·lícits segons les lleis de cada poble, unes vegades pacíficament, altres en forma tumultuària. Y si ho repareu bé, voreu que aquets quatre aspectes de la vida humana,—encare que amb distint relleu y per idees distintes—apareixen tots quatre dins el mateix període; perque mentres uns grups tocan ja amb la ma allò per lo que han combatut més, altres criden la gent a noves bregues y a noves conquestes; al temps que uns pocs somien a dins cà-seua utopies generoses que sols confien an els primers deixebles y an el munt de quartilles de paper, y que el visionari de sempre, el profeta divi, el Poeta, reforma la tradició mig perduda y entreveu misteriosament la transformació social o de l'esperit que mos oferirán les edats futures.

(*) Conferència donada, fa poc, an els adherits a la federació local de Societats obreres de Palma de Mallorca.—N. del A.

Com que aquesta Redacció s' proposa publicar estudis sociològichs de diversos autors, comensa per fer constar que no s' fa solidaria de las opinions de sos col·laboradors, sinó que per el contrari, procurarà que en la col·lecció projectada hi figurin treballs de ben diferents tendències, que donguin una idea de las actuals corrents de cultura.—N. de la R.

Aquesta impressió sintètica que un treu de les seves lectures, no es cap cosa nova per tots voltros. Sí; ja sé que ho sabeu. Lo contrari seria suposar que no estau enterats de que un homo pot desitjar aixecar un pes relativament superior a les seves forces, y que fent exercici, desenvolupant els muscles y estudiant y descobrint procediments acaba un dia per realisar aquell desig que abans creia verdaderament impossible. Aixó es exacte, es natural, es de sentit comú; y, a pesar de tot, a un moment donat sembla que no ho sapiguem. Encara que l'història mos ho repetesqui cent voltes, y que la raó mos ho dicti y l'experiència mos ho demostrï, arriba un instant en que no creim, en absolut, en que el mon canviarà, en que es de llei que canviï, en que es fatal aquest canvi. Y se mos presenta tan impossible que ho negam y amb tota indiferència giram l'esquena an aquell que preten convencernos y fins en tó sibilític li asseguram que «així ho hem trobat y així ho deixarem», que «altres més savis que noltros no ho han pogut arreglar», y que «el mon sempre será el mateix».

Y jo vos dic que tot aixó que diuen els porucs y els inconscients, els que tenen la sang d'esclaus y els que pasturen com a bestioles es completament fals y es un impossible matemàtic; y bastará que vos digui—per demostrarho tot d'una y ràpidament—que per molt dolenta que sigui la vida d'un treballador dels nostres dies, més embrutida era la de l'esclau romá y la del pagès fermat an el feudo. Qualcú s'en riu d'aquestes comparances perque ara mateix sent els brassos fatigats pel treball qu'acaba de deixar y té el cor plé de fel de l'injustícia que an el taller ha presenciada avui mateix; pero aquell pagès y aquell esclau, cent vegades més engrunats pel senyor, ni tant sols tenia el sant consol de reunir-se con voltros a una hora de costosa pero superba llibertat per veurerse amb los seus companys, esplaiar l'esperit, estudiar la seua regeneració y fins combinar tàctiques y procediments per deslliurarse, a devant tothom, d'un jou que li pareix insuportable. Y jo mateix que vos estic parlant amb l'intenció clara d'animarvos y donarvos una empenta més perque camineu resolta cap a l'ideal, estic ben segur que l'emperador no'm farà cridar pels centurions del seu Palau ni demà seré cremat ignominiosament en mig de la Plassa. Y, si ho fos, sé cert que ja avui el mon s'estremiria y mils de mils de boques demanarien comptes de la meua desaparició y mils y mils de plomes escriurien mots de venjansa, y, per acabar, la meua desgracia conseguiria una major cohesió de forces y, per tant, una probabilitat més de vencer.

Podem assegurar, donchs, que avui som més lliures y, en conseqüència, que tenim major número de condicions per esserho encara més. An això anam; an això arribarem; aquest es el nostre destí, y no hi ha barreres ni obstacles que hi valguen.

Si m'escoltau, veureu quin es el procés de aquesta eterna lluita humana.

Preneu com a base d'estudi qualsevol dels periodos històrics aont hi ha la descripció d'un societat corrompuda. A demunt hi trobareu els que disfruten de la vida, entregats an els seus capritxos y absolutament distrets de tot lo que passa fora del seu mon de plers, pompa y dominació, visquent sense preocupacions y deixant paulatinament creencies y entusiasmes per tota idea noble y generosa. A devall compareix un poble embrutit, ignorant, insensibilisat, amb l'obsesió cruel d'una situació que creu li es propia y matantse de feina que ni sisquera li permet concentrarse y pensar en si aquell

contrast de vides es just y natural. En una paraula: ni els rics ni els pobres fan altra cosa que ocupar el lloc que per naixensa los hi ha pertocat.

De prompte sona una veu que comensa per jamegar trista y compungida dolentse d'un estat de inquietut y desconsol, d'injusticia y desolació. Y els d'abaix l'escolten y fins hi riuen, aprenen la cansó de melangía que tant s'adapta al seu present desgraciat y la repeteixen sovint, sovint, y, quant més los aclapara la tristor, es quant més se sorprenden amb aquelles paraules a la boca remugantles cancirosament. Pero aquella veu débil, senzilla, femella, se torna ben aviat forta, valenta, rabiosa y un pic mossega sarcàsticament impureses de la societat podrida y un altre llansa malediccions tremendas que fan tremolar an el qui les sent y vibrar febrosenc an el qui les entona indignat.

Aquesta veu es la del Poeta, companys, del Artista, d'aquest esperit refinat, superior, extraordinariament sensible que el primer de tots se tem d'aquella nebulosa que sura per demunt el mon infectat dels esclaus, d'ont surten jamecs y llamentacions, formantse sentiments amargs, visions cruels, desitjos de la mort propia, divagacions negres, com somits de malalts. Tampoc s'hi troba bé aquell grau sentimental dins la societat que té per fonaments l'injusticia y l'esclavitut, l'inconsciencia y la tontería buida, la pobresa lletja y la ornamentació vana, y, com éll es tot amor, comensa naturalment a llamentarse dels dolors y les angoixes dels qui pateixen silenciosament; y, com es tot llibertat, acaba per aixecar la protesta violenta o irónica contra aquell medi que tot ho podreix y ho enmatzina y fibla la cara del omnipotent y renega d'una tiranía brutal.

Ha comensat el primer período de revolta. Segons el carácter del trovador, o ha de callar perque la seva veu ha destorbat el sò del César, o sofreix passió y mort com el darrer dels criminals. De tots modos, no tengueu por. Ha arribat el nou Messías; la bona nova ha retrunyit de cap a cap de la terra condempnada; la primera llevor ha estat rebuda pel solc fecundant y tant prompte com la batú el roi de la sang del primer martir, brotará la planta benehida y creixará plena de sava, vigorosa y potentia, fins a tornarse un arbre de arrels tant fondes y brancam tant espanerós que arribará per tot cubrint l'Humanitat.

Y aquest fet, que un día ha de causar l'admiració y l'indignació del mon, s'haurá produït en mig d'una societat qu'en penes s'ha conmoguda; una part no sen ha enterada, per una altra ha estat cosa ben indiferenta, y uns pocs han ruat un moment el front y hi han pensat distintes vegades, abatuts y acovardits. Y aleshores res més.

¿Y qué volieu? Pot ser les gents que inspiraren al Poeta ferintli el cor y encenguentli l'imaginació, no varen sebre mai qui era ni com era; y els potentats que lletgien les seves obres immortals, estant ben convensuts de que mereixía castig sever l'atreviment d'aquell cap desequilibrat y la locura d'aquell ambiciós, farcit d'orgull, de despreci per tots ells y d'una superbia que el feia creures un Deu. De totes maneres semblant neuras-ténic era un homo perillós.

Tals varen esser les absoltes d'un poble inconscient pel nou Cristo que moría condempnat pel poderós y desconegut de l'esclau per quina lliberació donava la sang.

Y es presenten els forjadors de l'idea, de la grandiosa idea qui un día altres hércules, de brassos forsarruts y halé poderós, durán a la realitat. Voltros n'heu sentit parlar:

se tracta dels utopistes, d'uns homos de extraordinaria fantasía, de tal mirada que penetren les immenses distancies del temps, y capassos de compenetrarse amb las necessidats que tindrà la gent del pervenir. Aquí de dins n'hi ha sens dupte que ara mateix recordeu noms qu'han vist a llibres y periodics. Y per tant no ignoreu qu'ha existit un comte de Saint-Simon, un Carles Fourier, un Robert Owen, un Carles Marx y un Frederic Engels y molts més que han publicat trabays intellectuals aont han exposat doctrines absolutament noves, reformes que pareixien somits, plans de tals radicalismes qu'eran calificats de locures.

Y jo no vos dic que encara no mos ho semblin. Lo que, sí, tenc molt d'interés en demanarvos, es que no vos entretingueu en discutirho an el moment en qu'es precis posar les mans a la feina social. Per de prompte crec que demostrará sempre esser un homo prudent aquell que devant una idea, un principi, una exposició doctrinal, una reforma, una obra artística o literaria, absolutament nova, confessi més aviat la seua ignorancia abans que declarar dogmàticament que allò es un mamarratxo, una torpesa, una equivocació, una utopia, que vol dir per molts un impossible.

No, no ho digau may aixó; perque ja estam cansat de veure la completa realisació de projectes molt atrevits per la seva originalitat. Ara mateix vos podría citar mil cassos en que un públich ha rebutjat obras teatrals o de mímica, perque no s'adaptaven al seu gust, y les ha xiulades ab una crueldat qu'espanta, sense pensar que aquesta mateixa creació artística dins deu, quinze o vint anys, será proclamada genial per una altra generació, potser per la qui li vendrá al darrera. Y no es que la producció condemnada hagi canviat en lo més mínim, no; lo que s'ha modificat es la opinió, son els sentiments, els gusts, les idees, es el mon. ¡Considerau la desesperació, la congoixa, el desconort de, desgraciat autor que veu el seu trabay tan despreciativament tractat y sentenciat a desaparèixer per la ceguera d'un poble ignorant!

Valtros ja vos ho suposareu be, recordantvos de les vegades que molts de companys vostros han rebut les vostres paraules de propagandistes ab negacions rodones amb bromes verament pesades, amb raons de peu de banc, amb riayes tontes que feren fins a lo més endins del cor. Les vostres explicacions no son enteses, y perque no ho son, son negades.

Pero, companys, no vos canseu, no vos desespereu. Aixó sembla que es lo humá, aquesta es sempre la realitat, y amb la realitat no mos hi hem de barayar mai. Pel contrari, amb ella es amb la que hem de comptar a tot'hora. Basta dirvos qu'els mateixos socialistas alemans Marx y Engels calificaren d'utopistes, es dir, de somniadors an en Rouvier y n'Owen. Preferigueu valtros, en cambi, considerarlos com a precursors del moviment socialista modern. Tant més, quant hi ha qui assegura, entre els principals organisadors d'avui en día, com en Cornelissen, que aquests dos caps de brot del nou moviment social, proposaren idees y plans qu'en bona part han pogut esser realisats an els nostres dies. En Rouvier y n'Owen mos donaren sobre l'educació y l'instrucció dels joves preuats conseys que han conservat el seu valor fins a l'hora present. Owen fou el predicador de las escolas maternals, que molt després se fundaren a Inglaterra; en Fourier va preveure y anunciar, per una especie d'inspiració, la sobreproducció que representa la competencia brutal entre els productors capitalistas.

Jo vos deman ab tota l'ánima que per aquests genials precursors per aquests somniadors, per aquets locos tengueu una gran veneració; son las ánimas més tendres, els cors més sensibles d'una época de corrupció y rebaixament. La seua obsessió es salvar l'Humanitat. ¡Mirau quína bogeria!

Nos acostam an els dominis de la Voluntat. El cor del sentimental ja ha bategat. El cervell del filosof ja ha reflexionat. No es tombarán las mans a emprendre la seua feina. L'idea de que d'allá d'allá de les aigües el sol calenta una Terra virginal, ha despertat en els més agosarats, desitjos vivíssims de caminar per demunt aquell mon somiat y de rompre el misteri d'aquella vida nova y de conquistar per l'Humanitat major número de satisfaccions; y comensar aquella maravellosa serie de viatjes fantásticos que a la fi nos donaren a conéixer tota l'América.

Diuen qu'en Colon s'embarcá cercant una cosa y'n va trobar un altra. Aixís es la Vida, aquesta forsa potentia y misteriosa que tot ho governa y ho domina. Llansada sa primera idea, surgeixen els expositors, els contrincants, els deixebles de les dues parts, propagandistes decidits, obsesionats, disposats a sufrir tota classe de penes en defensa del ideal. Y mentres duren les discussions violentes dels primers lluitadors, apareixen uns altres apóstols que prediquen la seva doctrina depurada en pública controversia y més acostada a las exigencias del mon.

Y es natural: aquésta, que segurament encara no es la darrera dins aquella época, ja conta ab més adhesions y convens a molts increduls y fa concebre esperanças de transformacions y camvis sospirats.

Aquest es el període més terrible pels neòfits. L'absoluta indiferencia d'una societat que no escolta aquellas veus que diuen coses tan extranyes, la riayasa grollera dels estúpits que no comprenen ni un mot y prenen per loco aquell obsesionat, la forta murada ab les portes tancades que la ciutat vey a oposa an el tossut predicador que pretén entrarhi per propagar el novell Evangeli; la persecució, en fi, de qu'els rutinaris e fan víctima ab una crueltat de feres rabioscs, exasperan els nervis del nou apostol, li enmatzinen es cor, hi enterboleixen ses idees... y potser no, companys; jo no diré que no hi hagi una voluntat decidida que penetrantse bé del estat de corrupció del mon, no vegi amb absoluta clarividencia que an aquell crítich moment hi ha necessitat de despertar aquella societat endormiscada que se nega sistemáticamente a escoltar les lamen-tacions dels infelissos. Y el decidit obra y fa estremir l'Humanitat d'un cap a l'altre.

No, no'l malahigueu tampoc an aquest terrible voluntari de sa nova Causa. Sigui com sigui, ell fa caure les portes de la ciutadella y més o menos tard, per aquella boca hi entra l'inimic. Desde llavor, tot es qüestió de temps. Lo vell morirá; morirá aufegat per l'exuberancia de lo nou.

Jo no preteng, al recordarvos un episodi de l'eterna lluita humana, jo no preteng proposar a ningú que imiti el gesto heroic del homo decidit; reduesc la meva feina a dibuixar demunt la pisarra de la vostra imaginació el perfil d'un dels tants d'elements que intervenen en las evolucions y revolucions de la civilisació. El fet ningú el pot negar; que succeesqui ó que no succeesqui, no dependeix de la voluntat nostra. El que dos niguls se topin a damunt dels nostres caps y produesquin una revolució atmosférica, ningú n'es culpable més que les lleis físiques que governen l'Uuivers. Es més; que les

aigües d'un riu rompin les parets que l'estrunyen y salti per damunt rescloses que no s'obriren a temps, no es culpa de la furia de la torrentada sinò del ignorant o del caparrut que volguí aturar la marxa normal d'un element poderosíssim que no perdona mai la superbia del qui per un moment s'ha cregut més fort qu'ell. Tota obcecació romandrá sempre castigada, terriblement castigada.

Y si jo ara vos demanás, enfondint més la qüestió, si estau disposats a transigir amb lo quadro dolorós y brutal de sa Revolució francesa per arribar a sa definitiva proclamació dels Drets del Homo, ¿qué me respondrieu? No ho vuy sebre. Per la meva banda vos confessaré que no som partidari dels moviments radicals; predicaré sempre la benehída evolució; mes estich resolt a acceptar ab agraiment íntim tota actitud que l'adversari provoqui y se realisi en benefici de l'ideal. Lo contrari es d'hipòcrites, d'esperits femelles, de qui no está prou convensut.

Ja ho heu sentit: l'inimic ha penetrat a la ciutadella. Essent aixís, no s'haurá torbat a comensar la seva tasca: l'organissació de les forses, de les seves propies, y de les que va adquirint per tot arreu.

Vat-aquí la part més important y seria per entrar fructuosament en el combat. Mentre la brega ha pogut esser personal, individual, d'un a un, han estat d'un valor incalculable els guerrillers, els que escopeta en ma, excelents tiradors, agosarats, cuitosos y frisosos, han fet maig per allá ahont los hi ha estat possible. Pero els amos de les auveyes s'han juramentats; han comprés que cada un d'ells era molt poca cosa per aturar les comes an aquells impacients y atrevits, y han acudit a la forsa pública. La forsa de l'Estat es tota seva; ho es el govern, ho es l'exércit, ho es la magistratura, ho es la religió, ho es la política, sobre tot, ho es la constitució de la actual societat, l'amósfera inclussiu. Y ab molta raó s'han convengut en que la guerra per individuos deslligats del cos d'exércit, no podía donar bons resultats. Y de tots els punts del mon ha retrunyit el grit de organissació.

Tal es la táctica moderna. La lluita ha d'ésser de nucleus amb nucleus, de grans col·lectivitats ab fortes col·lectivitats, d'una part de la societat ab l'altra part.

¿Amb quines armes? La meva opinió es aquesta: ab totes, absolutament ab totes. Lo primer es organissarse, comptarse, veurerse y mutuament animarse; després estudiar al adversari, conéixer las sevas forças, la seva resistencia; en seguida prepararse per la lluita y no declarar-la fins a arribar a una bona disciplina y a un perfecte estat de defensa. Qui més temps podrá resistir, aquell será el vencedor. Vat-ho-aquí tot..

No vuy dir amb això que tots els moviments dels qui han d'atacar, hagin d'ésser d'un sol género: radicals, revolucionaris,—y no vos assustéu de aquestes paraules; la més petita vaga es un procediment de revolta;—mai per mai aconsejaré que se abandonen els medis pacífichs, les mutues intelligencies. Som partidari decidit de la santa y hermosa Harmonía. La meva intenció es declarar solemnement que qualsevol circumstancia, qualsevol situació, qualsevol medi, qualsevol actitud, será molt bona presa per arribar a la conquesta del ideal.

Més vos diré: crec sincerament, que per la deguda y profitosa marxa del combat, es del tot necessari que l'exércit llibertador estiga compost de tres grupos casi ben distints:

el dels avansats molt avansats, el dels prudents y el dels oportunistes. Més clar: a dins el moviment obrer modern: els anarquistes, els socialistes rotjos y els socialistes grochs —com los diuen a França.—Endevant: tots serveixen per la derrera victoria. Els més moderats son empesos pels més impacients; aquets ab els seus crits fan més fácil la feina d'aquells. Lo essencial es que tots formin colla, que tots ajudin d'un modo o del altre. Qui estigui disposat a cumplir amb la seva obligació, es un dels nostros. Obrar, fer qualque cosa, caminar a poc apoc o depresa. No ho discutiguém. Lluitar; com cada hu vulgui; ja mos basta.

Es que mos destorben—dirán els intransigents. No ho cregueu. «La naturalesa humana ho vol així,—contesta tal un anarquista, l'Elisseu Reclus,—y de la nostra banda sería un absurdo odiar an els champions socialistes que, presos a dins l'engranatge dels electors, acaben gradualment per enmotllarse en burgés d'amples idees; se col·loquen en condicions determinades, y les condicions acaben per determinarlos a ells... Per lo demés, no hi ha que exagerar respecte als resultats d'aquesta evolució socialista, perque la multitud de lluitadors se compón sempre de dos elements, quins interessos difereixen més quant més se distancien: uns han d'abandonar la causa primitiva y altres han de continuar faels a ella; els fets son suficients per efectuar una nova selecció d'individuos y agruparlos amb arreglo a les verdaderes afinitats. Per aixó, hem vist no fa molt, afigeix en Reclus referintse a sa política francesa, separarse el partit republicá en dues branques: oportunistes y socialistes. Aquests, per la seva banda, haurán de subdividirse de la mateixa manera; uns per aigualir el programa y ferlo acceptable an els conservadors, y els altres per sostenir l'esperit de franca evolució y sincerament revolucionari. Més tard, després d'haver tengut el seu moment de desilució y fins d'escepticisme, deixarán qu'els morts enterrin an els seus morts y vendrán a ocupar un lloc an el costat dels vius.»

Demanam només, pero amb verdadera insistencia que tothom prengui l'eina que més s'adapti an el seu temperament y les seves forsés físiques y llavori per allá ont pugui com més relacionat amb los seus companys, millor. Y endavant.

La lluita ha comensat; voltros ja ho veis...

El trionf arribará; no ho dupteu.

Arribará, perque, com he dit a una altra part, els qui lluitam per l'idea nova, representam la força. L'idea es vida, vida que se manifesta espontania, que vol, demana, suplica, exigeix, arborota, romp valls, envesteix y trionfa. Trionfa perque es la força.

Aquesta es la meva fe. Crec sincerament en la força, que sempre es mòu perque es incompatible amb l'estancament; que lluita continuament, lluita amb tot lo vey y rutinari; que tomba tot quant se hi posa a davant, perque la seva essencia es véncer.

Meditauho bé an aixó y gravauvos aquest nou concepte de la Força. La nostra força es idea, voluntat, constancia, però, sobre tot, progrés. Y aquest no s'atura mai.

—Y mentres tant,—remuguen els ganduls y els egoistes,—noltros naufragam.

—Estau segurs que, sino noltros uns altres hi arribarán. Mai faltarán cors noblement ambiciosos que marxarán decidits a cercar el tresor somiat, el tresor de la Justicia.

Precisament aquesta es la diferencia entre ells y noltros. Ells, cansats, sense il·lusió, rovenyats per la rutina, aferrats—plens de por—a la baula qu'han forjada amb sos propis interessos. Per ells no existeix més que lo passat; el present, en lloc de esser la porta que s'ha d'obrir sobre el pervenir lluminós, es la fosca de un día menos. Per aixó es que van tant a poc a poc: caminen d'espatla an el demá mirant sempre a l'ahir. En cambi, noltros, joves, mes d'anima que de cos, esperansats, amb l'agilitat que dona es desig, deslligats de tot lo que no respón a la vida, com el girasol, anam sempre de cara a la llum de la llibertat que es la font abundosa de la felicitat universal. Estam segurs del demá, seguríssims. Ells temen per ells mateixos, tot es qüestió de passar el seu temps. Noltros trayam per la darrera fita. El consol del qui cau rendit a la vorera del camí, es que mai, mai faltará el company desconegut que recohirá el farcell de l'ideal, el bordó del pelegrinatje per continuar la tasca fins arribar a la terra promesa. Ells sempre reculen, noltros sempre avansam.

He dit.

J. TORRENDELL.

APUNTACIONS

INFANTIVOLES

I

La dida

*Sapada y plena de sobrera vida,
Del bras, colze en avall, frescament nua,
Lluhint ab goig la ben trenada cua,
Dona'l pit al infant la bona dida.*

*Ella se'l guayta y pensa:—¡Qu'es hermós
Ab el cap rinxolat de cabell rós!
Te'l mateix riurer, la mateixa cara
D'aquell ángel de Deu que'm deya «Mare...»
Si no fos la blancor de neu del front,
Diria qu'es mon fill que torna al mon!*

*Y ab el cor meytat goig, meytat tristesa,
Poquet a poch a flor de galta'l besa;
L'hi adoba'ls rinxos sobre'l front de neu
Y d'amagat de tots l'hi diu «fill meu.»*

*L'infant s'ha ben nodrit;
Ha tingut una dida de bon pit,
Una dida forana
De llet gustosa y sana.*

*—¡Conteu, dida, conteu;
Serveys aixís es pagan a bon preu!*

*Mes la dida senglota
Y, si ho proba, no sap contar pas gota;
Y al desferse d'aquell infant hermós
De rojes galtes y de cabell rós,
Veu en ses mans la brillantor del or
Y l'hi sembla que s'ha venut el cor!*

II

La segona filla

La llevadora

*—Deu els hi dona una xamosa nena
Cara-rodona y plena;
Dona bó de mirá,
Guayten qu'hermosa está!*

Una vehina

*—Del perfil de la cara,
Es l'estampa mateixa de sa mare!*

Una altre vehina

*—Té'ls ulls blau cel, igual com els tenia
Son avia que al cel sia.*

La mare

*—Vina als meus brassos, filla del meu cor,
Vina ab ta mare, papellona rossa!*

El pare

*—¡Mireu que'm persegueix la mala sort!...
!Jo esperaba un hereu... y una altre mozza!*

III

L'àngel de les roses

La tendre mare al infantó despulla...

*— Acótxat be y adórmets, fillet meu,
Si vegesses la neu
Com cau a borrellóns y com s'esbulla!*

*Y'l bressola, cantant a mitja veu,
El peu al gronxadó y la ma a l'agulla.*

*— Mareta meva,
Quan neva
Y'l sol no vol sortir,
Cap hont se'n van les roses del jardí?!*

*— Mira, fill meu, quan surt una poncella
Diu qu'un àngel es posa al costat d'ella;
Quan l'àngel l'hi diu ¡óbrét! es desclou
Y's va marcint, quan l'àngel l'hi diu ¡prou!*

*Després quan vé l'hivern
Y'l mon tot se despulla,
No queda ni una rosa ni una fulla...
¡Es que l'àngel, quan veu qu'apunta'l gel,
Se'n emporta les roses cap al cel!*

*— Jo hi pogués ser al cel, mareta meva,
Quan hi son les poncelles del estiu!
Y l'infantó somriu
Ab les parpelles closes
Com si vegés al àngel de les roses...*

*A fore creix la neu,
Cayent a borrellóns que'l vent esbulla
Y va cantant la mare a mitja veu,
El peu al gronxadó y la má a l'agulla.*

*Y al veure al bon infant de cara al cel
Que mitx rihent somnia,
La mare'l besa ab enguniós regel
Com si's pensés que'l fill se l'hi moria!*

JOSEPH PARADEDA.

Presentació

qu'a la vetllada de la Capella de Manacor el M. I. S. D. Antoni M. Alcover, Pbre.,
feu de D. A. Rubió y Lluch y D. J. Massó y Torrents (1).

Sols per cumplir un dever de cortesia y al mateix temps per un esplay del cor y per suplir un amich coral que la poca salut ha capturat fins y tot d'honrarnos amb la seua asistencia, sols per aixó es qu'em teniu aquí dirigintvos la paraula, ja hu veys, per fervos la presentació d'aquets dos amich de l'ánima, D. Antoni Rubió y Lluch y don Jaume Massó y Torrens.

¿Qui es que no'ls-e coneix y no'ls admira, fa ja molt de temps, per poch que se interés per la illustració y la cultura de la nostra terra y per poch iniciat que estiga dins el grandió, refrigerant y salvador moviment literari de Catalunya, gloria altissima d'Espanya, que desgraciadament molts de espanyols desconeixen, neguen ó bescanten?

No, no necesiten que ningú'ls-e present. En Rubió y Lluch ni En Massó y Torrens. Fa molts d'anys que les obres qu'han escrites y publicadas un y altre, els han presentats dins la república literaria conquistantlos un lloch culminant entre els escriptors de bon de veres.

¡En Rubió y Lluch! Ja tengué la gran sort de rebre un nom gloriós y estimadissim per tots els bons fills de la patria, el nom de son pare, l'egregi, l'inoblidable D. Joaquim Rubió y Ors, honor de la cátedra espanyola y un dels iniciadors del renaixement de Catalunya, baix del pseudónim famós de «Lo Gayter del Llobregat»! ¿Qui hu dupta que 'l fill ha sabut mantenir aquet nóm tan alt y tan profitós per les lletres y per la patria com aquell que l'hi deixá?

¡En Rubió y Lluch! ¿Qui no sab qu'els seus mérits indiscutibles l'han assegut á una cátedra de una de las primeras Universitats de Espanya, la de Barcelona, ahont dona a balquena llum de ciencia y cultura a la juventud universitaria y brilla entre'ls que'n donen més dins aquell centre importantissim de ensenyansa?

¡En Rubió y Lluch! ¿Qui no sab que les seuas obres plenes de la llevor del seu esperit son estades un esbart de coloms misatjers qu'han volat per tota Espanya y per las nacions estrangeres, fins a fer resplendir el seu nom dins la América del Sur, y dins la delitosa Grecia, cent voltas famosa, sino per el present, per el passat, trenta vegadas secular?

Sí; la presentació d'En Rubió y Lluch, qui la fa dins el mon literari son sos estudis farcits d'erudició ben paída y de ciencia histórica y literaria ben auténtica, sobre *Anacreont y sa influencia dins la literatura antiga y moderna*, sobre *l sentiment de l'honor dins el teatro de Calderón*, sobre *l'Expedició y dominació dels catalans á Orient*; sobre *l Ducat catalá de Atenes*, sobre'n Guillém de Moncada Gran senescal de Catalunya, sobre'l renaixement classich dins la literatura catalana, y sobre'ls characters de la antiga literatura catalana, y sobre'ls characters de la antiga literatura catalana, y llavó l'intens y

(1) Aqueix trevall y el següent no han pogut anar en el lloch que'ls pertocava pel retrás ab que'ls hem rebut.—N. de la R.

curiosíssim prólech de l'edició de les obres de son pare, al cel sía, y sobre tot, el sumari de la Historia de la Literatura espanyola ahont dona á la literatura catalana'l lloch que li pertoca entre les literaturas peninsulars. Es aquest sumari un bosqueig, un croquis de l'obra grossa qu'En Rubió está cridat a fer y que la Patria espera d'ell, y per la cual te ja tantíssims de materials aplegats y coordinats, aplech que per sí sol ja es de un mérit extraordinari; aquesta obra es l'Historia crítica de la nostra literatura, aixó es, de Catalunya, del Rosselló, de las Balears y del regne de Valencia, que son els territoris de la nostra llengua estimadíssima.

Si es brillant la presentació d'En Rubió y Lluch dins la república literaria, també ho es y prou la d'En Massó y Torrents, una de las esperances mes lligítimes y ja realidat preciosa de la literatura catalana. Les volades de la seva musa: *Llibre del cor*, *Natura* y la *Fada*, les seues proses: *Croquis Pirinencs*, *Noticies històriques y arqueològiques de Sant Martí de Canigó*, *Manuscrits Catalans de la Biblioteca Nacional y de la Real*, la versió catalana, reblida de notes ben interessants de l'importantíssim estudi de Mr. Brutails *Art religieux au Roussillon*, y la partida de articles publicats demunt els periódichs y revistes catalanes sobre tot demunt *L'Avenç y Catalonia* dels quals era l'ànima, y demunt *lo Butlletí dels excursionistas catalans* y dalt *La Veu de Catalunya* ahont derrerament ha refutats d'una manera irrefutable uns articles d'un académich catedràtic de filologia de l'Universitat Central contra la llengua y la literatura catalana, y la notable y robusta Revista de Bibliografia Catalana, qu'está publicant casi ell tot sol, y altres estudis que du entre mans y que li han fet fer viatges a Valencia, a Madrid y a París, totes aquestes obres son la patent ben neta y llampant que l'acredita de poeta de volada, predestinat, expressiu, selecte, y de prosista armoniós, potent, ple de delit y d'encant y de excursionista resolt y incontrastable, de folk-lorista de primera, d'arqueólech distingit y coneixent de prop els nostres monuments arquitectònichs, y de bibliofil meritíssim. ¿Quin altre escriptor hi ha, fora del honorable don Marián Aguiló, al cel siga, qu'haja fets y fassa tants de mérits per la bibliografia catalana y haja aplegats tants de coneixements y haja adquirida tanta competencia amb aquest ram tan difícil de la literatura? Sí, En Massó y Torrents es un dels pochos qu'han rebudes de Deu y han sabudes fer fructificar de bon de veres les dots tan diversas y casi may agaballades dins un mateix, de erudit y de poeta d'alt volt, y de prosista brillant. ¿Qué te d'estrany que amb aquestas dots En Massó y Torrents siga un dels escriptors catalans que representen genuinament la cultura intelectual de la seua terra y dels qui fan brillar a Catalunya amb més ecsés y magestat la garridesa y l'opulencia de la nostra llengua estimadíssima? Sí, amb En Massó y Torrents te la nostra llengua un dels defensors més esforsegats, més resolts, més entusiastes, d'aquells que no amollen ni afluixen may, d'aquells que com més inimichs tenen devant, més coratge cobren y mes s'enardeixen.

Si, senyors, amb defensors com En Rubió y Lluch y En Massó y Torrents está ben assegurada la nostra llengua benvolguda, qu'alguns caps lleugers, plens de presunció boixarruda y inflats de fatuidat com a calápets se havien passat p'el carabassot d'esvairla de dalt la terra. No, l'esveida no será la nostra llengua; els esveits serán els seus contraris. Si, vulguen no vulguen aquest malanats, ella ha de cantar victoria la més completa y gloriosa de tots ells y de tota la seua nissaga.

Veig qu'estich abusant de vosaltres y que tinch en tortura la vostra paciència y curiositat tan llegítima y raonable de sentir aquest dos amichs estimadíssims. Esper que 'm perdonareu aquest play del meu cor, considerant que qualche cosa haviem de dir per rendir a ne En Rubió y Lluch y a n'En Massó y Torrents l'homenatge d'admiració y bon afecte an-e que tenen dret ahont se vulla hi haja amor y entusiasme per les lletres com ne hi ha entre vosaltres que honran anit la Capella de Manacor amb la vostra assistència y la Capella vos honra amb les seues victories y mérits indiscutible de que vos feis participants demostrantvos adherits á ella prenent com á propia la seua causa.

Amichs estimadíssims, benemérits de la santa causa catalana, qu'es la causa de las Balears y de Valencia y del Rosselló, fills de Catalunya, de la noble, de l'heróyca, de la entenimentada, de la progressiva, de la industriosa Catalunya llibertadora de Mallorca, contra la Mitja Lluna, solar de la nostra nissaga; amichs Rubió y Massó, en nom de la Capella, en nom de Manacor, siau benvinguts, arribats en bona hora: es el cor de tots els amichs de La Capella, es el cor de tots els bons manacoríns que vos parla per la meua boca. Si, esperam, desitjam en tota l'ánima sentirvos; obriu la vostra boca, parlau; donaunos noves de les regions altíssimes de la ciencia, de l'art, de la poesia, vosaltres que hi habitau y que hi sabeu tan be les tresques. Parlau, que tots som orelles per escoltarvos.

A la Capella de Manacor

1903

Durant les hores tristes que tenen els ausents de sa patria, mentres el sol se pon y els recort revoletetjan per dins el misteri de la nit creixent, m'ha semblat sentir, moltes vegades, en lo més íntim del cor com la vaga resonancia d'els cántichs de la *Capella*, venguts de l'altra banda del mar, p'el camí de l'il·lusió, com aus miraculosas fingides per l'anyorança.

Parescuda a'n el ressó llunyá de campana gegantina, he cregut sentir la pura vibració de las vostres veus; alegres a moments come música de festa; altres plenes de tristesa, com un crit enguniós que ressona dins la fosca.

Y recordant les tonades de les vostres cançons, he sentit sempre en el cor, com un raig de llum calenta, qu'arribava fins a mí portant-me aromes de la montanya mallorquina—de les augustes montanyes que guardan dintre del cor la Mare de Deu de Lluch, ahont junts anarem un día;—y m'ha paregut veure les grans planures de l'illa, ahont els sembrats gronxan, amb l'oratjol, l'or fi de ses espigues; y les valls de tarongers, semblants a jardins de fades; y las blavors incomparables de la mar que baix el *Pi de Formentor*, reflexa la *costa brava*; y la suprema transparencia y quietut d'els llachs que, dins les coves manacorines, Deu va deixar á les fosques perque no se cansesin de reflexar les maravelles d'el sótil...

Per aixó avuy, qu'es vostre festa major, vull enviar-vos les gracies, y dir-vos, com els altres anys: ¡Salut, germans de la *Capella!*

Desde Catalunya, germana gran de Mallorca, baix d'el fum de les grans fábriques, prenh part en la vostre festa y vos envii una abraçada... Si la me voleu tornar, cantau per mí la *cançó de l'emigrant* qu'es cançó d'anyorança y d'amor inextroncabable, y nostres pensaments se trobarán, dins la quietut de la nit, demunt de la mar que nos separa...

FÉLIX ESCALAS

Barcelona, 1903.

Sonet

Pentámetros iambichs

*D'hermosa dona be'n tens tu la cara,
Que la natura per sa má ha pintada;
De dona'l gentil cor, mes sens coneixer
Els cambis que per moda té la rassa.*

*Un ull brillant mes qu'ellas, y menys fals,
Daurant l'objecte que directe esguarda;
Lo teu hermós matís disol els altres,
y encisa ulls y cors de noys y noyas.*

*Primerament per dona has set creat.
Al fert, amor per tu, sentí natura,
Y completante va causar ma pena,*

*Car te dotá per mí de cosa inútil:
Mes com per plaure a donas va formarte
Pren mon amor, y lo tresor llur gasta.*

SHAKESPEARE.

(Traducció de R. Font y Presas).

La batalla de flors

Hi vaig estar poca estona, molt poca, perquè'm va fer angunia.

Segons sembla hi havia festes y un dels números havia de ser la batalla de flors, que juntament ab las carreras de caballs, automòvils y bicicletas, las kermesses en el Parch y fins potser ab el temps, concursos de bellesa, anirán donant la tónica aquí; com a fora la donan la corrida de toros, el ball á l'envelat, el certamen poétich y'l castell de fochs artificials.

¡Quína pobresa de flors! Alló no era batalla, sino un simulacro de pau. Cotxes ab els llochs aprofitats sobreixint-ne las personas, porque no vingués á resultar á més de dos rals l'hora; flors marcidas, esfulladas, trepitjadas y esquixadas de fanch, recullidas ab cuydado per tornar á servir varias vegadas; unas tribunas y llochs de pago destinats als espectadors, veritables ignominias de mal gust, barraquetas y llochs de fira sense fira; la fredor de la festa y la fredor del ambient armonisant com may... Aixó sí: una gentada que tot ho omplía, porque d'anarhi amunt y avall no'n feyan pagar cap céntim. Pero d'entre aquella barreja de gent qu'anava a presenciar l'espectacle, una bona part portava la alegría pintada á la cara, ja que si no's divertía gens a lo menos no li costava res; y en cambi'ls altres, que s'havían gastat una pila de diners en cotxes, vestits, flors, etc., patían fret moral y aborrimient físich, porque alló va ser la rua de la insignificancia, sense arribar á despertar vivament l'interés; y'ls cossos sópits, es deixavan arrossegar encaixonats, posant pell de gallina y escoltant-se ab indiferencia aquella anti-melodía infinita sense ritme, composta de fuetadas, esbufechs dels caballs frenats á cada moment, fregadís de passos y de rodatje y dels desvergonyiments d'una gentussa odiosa que voltava cada carruatje.

La guardia municipal qu'ab tanta gallardía montava uns caballs grossos com si fossin de conductora, anava d'aquí y d'allá, ab veu imperiosa y ab frase d'aquella que *limpia, fija y da esplendor*, contenint la irrupció de la gent pacífica, anant molt en compte de no trepitjar á la *xurra-mandusca* que s'entretenia en robar las flors ab qu'anavan adornats els cotxes y'ls mateixos rams que'ls *guerrers florals* duyan com a símbol... de la pesseta que estalviavan.

Confós entre tota la gentada del passeig de Gracia, voltat de barrets de palla ab els mateixos bonys y idéntich cayent d'alas, estava contemplant aquell be de Deu de flors que las floristas no venían, y al arribar al encrehuament del passeig ab el carrer d'Aragó vaig deturarme un moment posant-me al darrera de una barrera humana formada per 5 ó 6 rengles d'homes y donas que sortían del treball, ó encara hi havían d'anar, estudiants de segon torn y tafaners de professió. En primer lloch hi havia un subjecte de més de mitja edat, que debía plegar del taller á jutjar pe'l seu aspecte (llegeixis bruticia) y ab una *Esquilla de la Torratxa* enrotllada a la má, anava senyalant cosas. Afortunadament no'l sentía be, pero'l *quart estament* reya de gust. De tant en tant una glopada de paraulas més ayguardentadas que las altres, feyan esclafir grossas riallas y arribavan á las mevas orelles, ab una estridencia y una buydor de sentit, que'm feyan admirar el candor d'aquella bona gent.

—...¡No val a badar!

(Ovació).

—...¡y un bè negre!

(Riallada grassa y general).

—...¡Senyor Mauri!

(S'inicía ja'l llagimeig).

—...¡Semblan En Ton y la Paulal!

(Explosió d'estossechs, ennuagement, convulsions y congestió).

De prompte, un xicotás ab *pan y toros* que duya una toya y que se la disputava ab un altre de la seva mateixa catadura, d'una batzegada va tirar a terra un manyoch de paper calat y fulleraca, ab 2 ó 3 flors de tronch robust, qu'havía pogut resistir aquell rebregament.

L'home graciós, va estirar d'entre'ls restos del ram, una rosa que semblava un plomeret ab mánech y tot; y contemplant-se-la ab certa fruició anava dient unas cosas que feyan posar cara de guardiola al seu públich.

No va tardar a passar depresseta un carruatje de color de pansa, ab una mare y filla (?) xillonament vestidas, pero qu'esqueya molt be a la festa, mirant per tot arreu ab unas caras de compassió que demanavan serpentinas y flors, encara que fossin estantissas y usadas. L'home *tranquil* es va separar una mica de la gent y ab tota la forsa va disparar aquella rosa gegantina á la cara de la senyoreta, qu'instintivament va tapar-se ab els brassos.

Desseguida obrintse pas per entre'ls seus admiradors, ab una cara de dignitat tabernaria deya:

—¿Y donchs, que's pensavan que no mes n'havían de tirar *ells*?

Jo m'en vaig anar allavoras mateix. Aquell home m'inspirava aversió ab las sevas gracias grolleras; pero al veure-li cometre aquella selvatjada encara que sense conseqüencias, me va fer venir fástich, ràbia y lo qu'es pitjor, el despreci més absolut.

Y lo trist, es qu'el públich era seu; es feya solidari de l'*ells* porque havia comensat rient els *xistos* de carreró, els esforços d'una inteligencia alcoholisada y verge de tota cultura.

Tot anant-m'en cap a sopar, el mal humor no'm deixava. Era entre dos llustres: la gent desfilava depressa, y pe'l passeig hi havia una bellugadissa en totas direccions, indecisament iluminada pe'ls archs voltaychs, el gas y l'esmortuhida claror del día que finava y qu'enviava l'últim adeu á unas banderas emblemáticas, aixís mateix esmortuhidas. Tothom sortía desilusionat; y entrebancant á la gent encara hi havia bona part de murriesca, que feya forsa nosa y buscava no sé qué entre'ls fems y'l restos d'aquella festa freda tan exótica aquí entre nosaltres; ¡aquí, en la terra de la Rambla de las Flors, de la fira de las rosas, y ahont sempre els jardins han sigut tinguts en tanta estima!

Y pensant tot aixó, vaig arribar á casa, desitjant qu'un altre any, y sempre, hi hagi batalla de flors ab alenadas de tebior y altres banderas que enjogassadas animin la festa que fassin exclusivament *ells* pe'l mitj del passeig, treyantne aquella purria que desdiu d'una ciutat culta, qu'avergoneix per lo descarada y fa temer per las flors... y'ls rellotjes.

s. SERRANO RODÉS.

Testament

A la memòria del eminent poeta Mossèn Jacinto Verdaguer

*Prop lo niu de Verdaguer
sojorna allà lo meu pare;
y en Valencia jau ma mare
junt al clot de ma muller;
quant múyra tindreu que fer
en dos trosos lo meu cor;
la mitat per mon amor
y per ma dolsa mareta,
l'altra part, pera'l poeta
y el meu bon pare y senyor.*

*Ja no puch donarte mes,
ni oferirte millor cosa;
als pares, a tú y ma esposa
deixar mon cor he promés:
dirás qu'aixó es un excés
y tal volta una follia;
era tant lo que't volia
y es tan gran lo teu recort,
que al morir tú, també ha mort,
la mes triunfant poesia.*

JOSEPH BODRIA.

Valencia y Juny, de 1903.

EL METJE

Rondalla popular

Vetaquí que una vegada, era un home que feya de negociant y que per rahó del seu ofici, molt sovint tenia de marxar de casa. Quant ell era fora, ya se sabia, la seva dona no's trobaba gayre be y tenia necessitat del metje, y aixó feya que s'haguessin posat molta afició.

Vetaquí que un dia l'home va dir que s'en tenia d'anar a fira... o a mercat... no sé si era a mercat o fira... pro tant se val, la cuestió es que s'en tenia d'anar; y la mestressa al enterarsen va fer donar la senya al metje, porque vingués a visitarla aquella nit, que de passada soparian plegats. Quant l'amo va ser fora, comensa la dona a preparar un sopar

que feusho com volgueu! hi havian totas esquisitats del mon: pollastres, costellas, mandonguillas, cansalada fregida... y tot ab las sevas salsas! Cuan ho va tenir ben amanit, compareix el metje, que, noys! portaba una casaca fins al genoll, y tota brodada, mitjas de seda, sabatas ab llassos y un corbatí que sols de veure ya enamorava. Deseguida ya poden contar:—Senyor metje va... senyor metje ve... assentis aqui que ferá un glopet per esperar el sopar, que aixís se li posará mes be... y tot eran cumpliments pel istil.

Mentres tenían aquestas rahons, trukan a la porta, y era un estudiant que la vetlla havia atrapat de camí.

—Soch un estudiant que vaig de capta, no farían el favor d'acullirme per aquesta nit, que no sé ahont anar a dormir, y Deu us ho pagará?

Quin remey li quedava! A la dona no li va venir gens de gust aquella companyía pro la consolava que cansat com era, no tardaría l'estudiant en anarsen a dormir. El minyó mentrestant s'escalfava a la vora del foch, y per las conversas prou va comprendre lo que alli hi havia. Parant taula y cuan s'hi anavan a posar... tornan a picar, surten a veure qui era, y noys! va ser l'amo que tornaba perque el temps no estava segur y comensaban a caure gotas.

—Ay! pobre de mil deya la dona... donchs com ho farém!—res! senyor metje fiquis a dintre el forn... cassolas y tot... que aixís no sospitará cap mala cosa.

Y l'estudiant també va ajudarli y cop de portar el fato y desarlo al forn perque l'home no's malpensés res. Ja poden contar quins crits feya ell a defora:—tu! afanyat a baixar a obrir!

Y ella:—Calla, que'm tinch d'acabar de vestir!

Cuan va ser a dins, es clar! deseguida va demanar alguna mica de cosa per sopar. Pro com que la dona s'ho havia gastat tot, y entre quimera que tenía, no estava per res, ella que respón:—Oy! are si que m'has atrapat... no sabría que donarte... l'estudiant y yo ab un bocí hem estat llestos!

—Malo, malol pensaba el xicot, avuy te quedas sense sopar... y com que la olor de las cassolas ya li havia fet agafar una roncadera de budells que semblaba que s'ho havia de menjar tot, ell que's decanta ab l'home y li diu:

—Nostramo, no frisi pel sopar, que yo tinch un llibre que llegintlo, faré sortir tot lo que vulgui.

—Que dius are, beneyt! que't pensas que soch tan ximple per creuremho. Si no em pogués refiar mes que de tú, prou m'en aniría al llit ab la panxa buyda!

—Ah! no s'ho creu? Donchs ya poden parar taula! Digui lo que li ve de gust que no perilla que li falti. Vol unas costellas per comensar?

Y s'acosta a la boca del forn y fent veure que llegía diu en veu baixa.—Senyor metje! senyor metje! vingan las costellas sino'l descobro.

Y el metje que volían que fes? treure las costellas y callar, més quiet que una rata.

L'home al veure el platillo de las costellas es va quedar sense saber lo que li passava; pro com que tenia prou gana desseguít es va revenir y ell y l'estudiant cop d'atiparse. En cambi la dona no's podía empassar res; cuant un bocí li baixava, l'altre li pujava, tremolant per por de que tot se descobrís. Cuan van ser acabadas las costellas, l'estudiant sen torna a la boca del forn, y acostantse a la porta diu:

—Nostramo, no li vindrían be unas cuantas mandonguillas?... y ab veu mes baixa:
—Senyor metje, las mandonguillas o't descobro!

Y el metje:—Aquí las tens, pro calla!

Després li va fer treure els pollastres, la cansalada... y encabat els postres, borregos, ví bo... y fent sempre unas grans muecas y agenollantse com si resés. Cuan l'home va ser ben tip, va comensar a comprendre que aquell llibre del estudiant era un negoci y que convenia comprarlo de todas las maneras.

—Y donchs minyó! que no m'el vendrías aquet llibre? T'en donaré diners que't poden fer felís. A tú t'el robarán y't quedarás sense bous ni esquellas.

—Véndremel yo! Que es cas! Ni pensarhi! Ab aixó no necesito diners y tinch tot lo que vuy!... Oh y encare no ho ha vist tot! Guayti que'n vaig d'esparracat. Donchs si vull dintre d'un rato ni'm coneixerá.

Y acostantse al forn ab veu baixa com si llegís, li diu:—Senyor metje, donam la casa sino't descobro!

Y el metje, es clar!—Aquí la tens, pro calla!

Al cap d'un rato:—Metje are vull l'armilla sino't descobro!

—Aquí la tens, pro calla!

Y desseguida las calsas, y las mitjas, y las sabatas, fentli llevar pesa per pesa, tota la roba que portava; fins la camisa, si, si, fins la camisa:

—Senyor metje, donam la camisa sino't descobro!

—Té, maleit bordegás, la sort teva es que no puch enrrahonar, pro si m'escapo d'aquesta ya sabrás quinas bromas gasto!

L'estudiant que no s'hi apurava gota ab las rahons del metje, s'en va darrera del pastador y alli mateix es va vestir que dingú l'hauría conegut de tan guapo y aixerit que semblava. Tan solsament la levita li era una mica gran, pro vaya! també feya patxoca per aixó.

El qui no en feya gayre era el pobre metje, que s'estaba a dintre del forn cargolat com una serp... que lo fret y la por el cuidavan de matar. Qui sap ahont arribará tot aixó, es deya entre sí... els estudiants son tan murrís que sempre en tenen de frescas!

Mentrestant l'amo, podeu contar quin desassossego tenia, ab l'ideya de comprar el llibre.—No hi ha més!... quant ne vols? Que no vull que marxis sense véndremel.

Y la dona.—Ay Senyor! quina manera de llensar els diners! Com te deixas enganyar.

—Y cal dona y ca! No veus que may més haurém de procurar per menjar, ni ens faltará roba... y tot será avansar diners?

Pro l'estudiant per acabar-lo de decantar, mireu quina pensada! S'acosta al home y ab un gran misteri mireu que li va dir!

—Nostramo! Vol veure l'ánima del seu avi? La vol veure, si es que no l'ha vista may!

—Com vols que l'hagi vista, pobre de mí, si fa quinze anys que es mort y enterrat.

—Donchs are la veurá... posis aquí a la porta y deixinla ben oberta... que pasará com una llampada, aixó de las ánimas no s'ensenya gayre!

Es torna acostar a la boca del forn y encarantse al metje li diu el gran plaga:—
Senyor metje, escapeuse que are es l'hora.

Y com que l'home, es clar, romansejava per sortir d'aquella manera que havia quedat, l'estudiant apurant las rahons torná a dir:—Senyor metje! sortiu si us plau de grat, que sino encench unas faxinas y sortireu per forsa!

El de dintre podeu contar al sentir aixó l'esperit que li va quedar. Fa un determini... es llenca per la boca del forn... travessa la sala corrent ab las mans a la butxaca... y passa la porta com una exalació. La dona que ya's va veure salvada va respirar com si li haguesin tret un pes de sobre; en cambi l'home estava tot esgarrifat.—Ay Verge santíssima! Pobret avil! Quina llástima fá! No el vam enterrar pas aixís! Deu ser que li falta alguna cosa pel seu be. Demá mateix li faig dir unas cuantas missas!

Allavoras ell ya no va parar fins a tenir el llibre:—M'el has de vendre aquet llibre! Digas digas... quant t'haig de dar? Vols trescentas unhas! En vols quatrecentas?

—No puch, no m'en vull despendre...

Y l'home tornaba.—Que m'el has de vendre! Tú mateix digas una dita. Y l'estudiant al veure que si dalía:—Que no, que de cap de las maneras... Ab tot l'or del mon no m'el pagariau!

Y la seva dona:—Pro home, per l'amor de Deu no fassis aixó!

Pro ell, ca ca!—Vull el llibre... Vaja t'en dono cincentas unhas! No pujo més!

L'estudiant per por de no trencar la corda si l'estiraba masa, li va pendre la paraula, y ya va quedar fet el negoci.—Tingui, que li vench la meva fortuna. No ho hauría de fer! Pro perque es vosté m'aconsolo de perdrem! Que componen els diners que'm dona. Masa barato mel ha pagat... pro vull que tinga un recort de mí.

Cuan l'estudiant va tenir els quartos no es va entretenir gayre per alli. Agafa el farcell y es despedeix sense passar la nit.—Adeu donchs, si vols marxar. Pro torna, ví-nans a veure sovint, deya l'home. La mestresa s'escabellava, al veure com els havia trumfat els quartos, sense poder dir res.

L'endemá aixís que's llevan, que la dona va anar com sempre, per encendre els fogons, l'home no ho va volguer de cap de las maneras:—Pro dona no veus que ya no ens cal amohinarnos per la vianda? Ya veurás com yo mateix te preparo l'esmorsar, sense que tinguis de pasar cap pena.

—Ay boig! com t'has deixat enganyar. Encare t'ho creus!

—Ca! que vols que m'hagin enganyat! Deixam fer! Y s'acosta al forn, s'agenolla a terra y's posa a llegir, y cop de llegir pro de menjar no s'en vey a en lloch. Al cap d'un rato ell va comensar a despacientarse... torna a llegir y més llegir, fins que's va convéncer que havia quedat enganyat.

—Ah murri! M'ha deixat sense diners y ab aquet mort del llibre! El faré anar a perseguir. Y no s'escaparé pas: que caigui a las mevas mans que ya está ben llest.

Pro, noys, l'estudiant... si havia corregut! may més s'el va veure en part del mon. Qui sap per on se passejava rumbejant la casaca del metje y'ls diners del negociant.

LA SENYORA PEPA.

La nit del amor

(Sant Joan)

*Per Sant Joan
las fogueras s'encenen;
per Sant Joan
las rosellas s'en van.*

*Vòlta que vòlta, la espléndida roda
que ab riallades, somou la foscó,
quant la foguera il-lusoria s'arbora
i els esguarts joves son plens de claror.
Vòlta que vòlta, entre rams i garlandes,
quant las fadrines totjust treuhen flor;
sembla une onade jugant ab las platjas
o un remolí barrejant bolves d'or.
Vòlta que vòlta, am cançons que's desplegan
d'uns llavis roijos que's besan à chor,
folla extrafent la cançó de las flames
quant llengoteijan ab sorda remor.
Vòlta que vòlta, depressa, i no para
mentres de somnis te encès lo seu cor;
mentres las mans amorosas s'estrenyen
i en tots los rostres floreix la rojor.
Vòlta fins tant que d'Orient lo vell astre
vè ab un gran ròssec de llum i color;
fins que los fochs que de nit llampegaven
plens de vergonya al nou dia s'han mort.
Ja no s'estrenyen las mans tant nervioses
ni als ulls encesos hi queda tebior;
entre rialles de fret va adormintse
l'ampla rodona en un llit de tristor.
Sols rostres pàlits i ab febre ara es veuhen;
ulls apagats que s'aijugan el plor;
mans que feinejan guunyantse la vida
llavis ressecs ahont prega el dolor.
No vòlta nó ja la espléndida roda.
¡Ai que poch dura la nit del amor!...
Fa com rosella que naix i s'esfulla
sense esperar á son papelló d'or.*

*Per Sant Joan
las fogueras s'encenen;
per Sant Joan
las rosellas s'en van.*

JOAN LLONGUERAS.

Lo Veradé

Avans de efectuar-se l'arbitraria divisió del Estat espanyol en provincias, Montblanch era com si diguessim Centre administratiu de lo que es avuy Provincia de Tarragona, quan menys, població de las més importants de las comarcas de la Conca, Camp y Priorat. Lo servey de correus degut a lo molt atrassadas qu'estavan y escassas qu'erán las vías de comunicació, s'efectuava per medi de peyatons que passaban més o menos periódicament de poble en poble per deixar y recullir la correspondencia. Sens dupte se'ls conegué ab diferents noms segons la comarca, manera de efectuar lo servey o caracter particular de cada hu. Aquí se'l coneixia pe'l *Veradé*, segurament perque aprofitant las dresseras o *veredes* escursaba las distancias.

Es de suposar que'ls Veradés coneixerían a fondo los usos, costums y personas de 'ls llochs que recorrián per habershi passejat tantas vegadas. Era un cárrech que's prestava á ser desempenyat per una persona jove y de bon humor.

Per lo que toca al que sortía de dit Montblanch per recórrer las expresadas comarcas o quan menys las principals poblacions d'ellas, recullí'l meu pare de boca d'un conegut seu, matalasser, qui las había sentit cantar al mateix veradé, unas coblas, millor dit un romans qu'es lo que motiva aqueix escrit y que apart de l'inventiva y humorisme popular del cárrech, se fixa en una qualitat, pinta caracter, costum, situació, etc., de'ls pobles per ahont passava. Algunas poblacions encara avuy se'ls coneix per lo del romans y en altrás es no més un epítet injuriós.

Es aixís el romans:

La Espluga prop de Poblet
ahont habitan los frares.
A Montblanch los budallés
allá hont forman las sumarias (1).
A Vilaret bona gent
sino que hi va caure l'arpa.
La Riba prop del estret
ahont fan lo papé d'estrassa,
Picamoixons prop del riu
pero més ho es la Plana.
Vilaplana y l'Aleixar
terra de molta avellana.
L'Alcover está blanquejat (2)
La Selva sobredaurada (3).
Castellvell los Gambirots (4)
que matan la cassa al ayre.
A Reus los diuen ganxets
gent de perruca y espasa.
Tarragona prop del moll
allí hont portan la trincanta (5).

Altafulla las pobretas (6)
rentadoras de bugada.
A Constantí's fa bon vi
y a Vilaseca no gayre.
A Cambrils los tarongers,
terra de molta aygua nafa.
A Riudoms son hortolans
y a Alforja'ls diuen xarrayres.
A Vinyols tots son pobrets (7)
y a Riudecanyas pelayres.
A Montbrió'ls *currutacos*
y a Montroig los estafayres (8).
A Ciurana'ls roquerols
que van per las rocas altas.
A Cornudella'ls cornuts
que al portal trauen las banyas.
A Poboleda'ls bufons
y a la Morera las grallas.
A Torroja'ls soldats vells
que en la vida han tocat armas.
A Porrera'ls supliqués
terra de moltas barallas.
A la Vilella guineus
y a Gratallops los mofayres.
Lo Lloá es lo mitx del mon (9)
García terra de garces.
A Bellmunt los ricatxons
cuasi tots ne son minayres.
A Falset los lleganyosos
per nom los diuen colayres.
A Marsá los favaters
que no menjan sino favas.
Al Masroig los taberners
allí tots ne son gomayres (10).
A Tivisa'ls carboners
allí tot ne son montanyes.
Mora está prop del riu Ebro
petits y grans tots son lladres.
A Benissanet gerrers
y a Ginestá los pelayres (12).
A Miravet gran castell
tenen las bruixas tancadas.

Fins aquí es tot lo que he pogut recullir, però sens dubte hi deu haber algun altre

vers, ja que'l romans deixa algunas poblacions importants, las que tal volta no formavan part del itinerari del expresat Veradé.

Fora interessant recullirlos tots y alguns altres de distintas comarcas que ab seguitat hi deu haver.

Com he dit, tenían la seva tonada, que jo he sentit cantar alguna volta, monótona si's vol pero ab lo deix y regust ben populars.

Y ara per acabar adjunto las únicas notas que per l'aclariment m'es possible afegir.

PIO SEDÓ Y PEYRÍ

Bellmunt, y Juny 903.

(1) Montblanch avans de la Lley Orgánica del Poder judicial tindria més importancia que no pas avuy que es un simple Jutjat de 1.ª instancia, ja que fa remarcar la circumstancia de la instrucció del sumari.

(2) L'Alcover te un aspecte rústech y típich de molts pobles rurals; per aixó diu lo romans ab to satírich, blanquejat.

(3) La Selva, població del Camp que de molts anys y qui sab lo temps, se dedica a la industria de plats y ollas y demés, en que's gasta tant del barnís qu'extreuen de las galenas de sulfur de plom; d'aquí lo *sobre-aurada*.

(4) Gambirot, aucell: tal volta los antichs de Castellvell serían molt cassadors.

(5) La trincanta vol dir la cadena del presidari, potser per lo soroll ó trinch que fa.

(6) Se veu, y per aixó s'explica aixís lo romans, que Altafulla faría allavors per Tarragona lo que fan molts poblacions properas de Barcelona en particular Horta, que's cuydan de la llimpiesa de la roba.

(7) Aixó es dit ab to irónich, ja que Vinyols potser es la població, á proporció, més rica del Camp.

(8) En aquesta població hi sofriria'l poeta algun desengany, perque a sos pobladors no se'ls pot atribuir en justícia semblant nota.

(9) Aixó del mitx del mon es degut potser a algun ditxo d'aquell poble, ja que no sé, ni he pogut averiguar a que treu cap aixó.

(10) Molts fills del Montroig se dedicavan avans de conéixers la goma arábica y altrás similars, a recullir las gomás de'ls admetllers, cirerers y demés, de la comarca.

(11) Siga perque lo poeta popular en aquesta població hi sofrís com en Montroig algun contratemps, o perque va donar Mora d'Ebro molt contingent en las revoltes políticas del passat sigle, lo cert es que se'ls calificá molt crudelment, y no hi ha motiu de motejar aixís avuy a una població que es de las més hospitalarias, treballadoras e instruidas de la ribera.

(12) Venedors ambulants de pellas.

L'Estany de Montcortés

Tradicció

En una de nostres darreras excursions per la Conca de Tremp y Pallars, poguerem recullir la següent tradició, que dona noticia de la fundació de l'hermita d'Arboló, en el camí de Gerri a Sort.

Entre las dos esmentadas comarcas, en sa confrontació pel Nort, s'hi trovan una serie de pobles de mala mort entre'ls quals hem de citar Montcortés. Un xich més amunt d'aquest, s'hi aixeca'l castell de Peramea, una de las millors possessions que tenían els comptes de Pallars; quant aqueixos l'habitavan, sa natural distracció era la cassa, que tant abundava per aquellas encontrades totas formadas per boscúries de lo més frondós que's puga imaginar. En l'época a que's remonta la tradició, el compte que s'hi estava

era molt aficionat a n'aqueix entreteniment, organisant sovint grans casseras en las qu'hi convidava als nobles y senyors vehins, donant moltes vegadas bastant bons resultats.

Un dia, l' senyor torná ab sa comitiva a son castell d'una de ditas excursions, molt fatigat per la llarga caminada qu'habían fet, sens haver pogut matar ni veure rés, planyintse tothom de l'escassetat de cassa en aquells voltants. Aixís es, qu'al arribar al casal, la conversa versá naturalment sobr'aqueix punt, fins que'l de Pallars feu compareixer a son monter major. Una vegada fou al seu devant, l'hi preguntá quina era la causa de que, sent avans un dels llocs de son comptat, en que hi abundavan més els isarts, els llops y'ls singlars, aqueix any no hi troessin rés. El criat respongué: «Senyor, de cap manera puch explicar-me la causa d'aqueixa escassetat; sols podria ser una cosa; com que l'hivern es tan rigorós, que'l fret no ha deixat creixer cap mena d'herba, que pogués servir de menjar a las pobres bestias, aqueixas no han tingut més remey que dirigirse cap al plá, ahont en trovarán ben provehits els prats.» El compte, poch satisfet d'aqueixa resposta, feu retirar al monter, encarregantl'hi qu'ho preparés tot per tornar a sortir el día següent, a veure si eran més afortunats. Durant tot el sopar, no feu més que pensar en lo mateix, estant tan mal humorat, que no volgué escoltar els prechs dels seus hostes, que l'hi demanavan no se'n recordés, que ja hi tornarian un'altre vegada, y no podia ser que tampoch troessin rés. Encare no havian acabat, qu'ell ya's retirá, dirigintse a la seva cambra, no dormint en tota la nit, y si, pensant en la cassera de l'endemá.

A la sortida del sol, ja estava tot apunt. Els criats y monters ab els gossos, precedían la comitiva, al devant de la cual hi anava'l compte, rodejat de sos amichs y convidats, colcant briosos cavalls, seguit aixó pels animals destinats a portar les provisions y las pessas qu'atrapéssin. El de Pallars estava frisós per arribar al cassader, avensantse tot sovint als demés, que tenían d'esperonar sos cavalls per no deixar sol al senyor del cual n'eran hostes. Per últim arribaren al lloch ahont devia comensar la cassa.

A un'ordre del compte, es deixaren anar els gossos, qu'al veures lliures, comensaren a corre y saltar, no semblant que'l dia avans haguessin fet llarga correría.

Passá tot el matí sens haver pogut trovar cap rastre, semblant verdaderament que haguessin fet fugir tota la cassa que tant hi abundava avans.

El compte, ni sisquera tocá'l dinar servit al bosch, qu'ab tanta gana havia menjat altres vegadas; els demés, anavan fent el seu fet, sens interrompre'l silenci, mentres alguns dels gossos continuavan recorrent el bosch en totas direccions. De sobte, l'clapir d'aqueixos, ls anunciá que seguían un rastre ben marcat y de poch temps. Alsarse, pujar a cavall y corre en busca d'aquells, tot fou hú; mentres un dels monters, vell y de molta experiencia en qüestions de cassa, movía'l cap, com si digués que la captura de la pessa que perseguían els gossos, no més serviría per estimular els desitjos del senyor.

En efecte, en el moment en que un dels cans, es llensava sobre una mata, s'alsá una guilla, qu'atravesant per entre ells arrencá a corre, sens que per aixó'l compte y companys que la vegeren fugir deixessin de llensarse en sa persecució creyent qu'era algún singlar, jutjant per la manera com havia passat per entre'ls gossos. Pro semblava que ni ab aixó fossin afortunats, donchs aqueixos perderen el rastre, y sols després de

molts trevalls tornaren a trovarlo. Al cap y al fi, passá per aprop d'un cassador, qui l'hi tirá ab forsa una sageta, que no més feu qu'esperonarla en sa fugida, fins que'l compte, que guiat per un monter coneixedor del bosch, l'esperava en un revolt del camí, la vegé correr en dret d'ell, y l'hi enviá una llansa, que se l'hi clavá en mitj del cor. Pro'l desencant seu, al veure que lo que creya al menys un singlar, no era més qu'una guineu, arribá a son major grau; aixís es, que si ab dalit cassava'l matí, per la tarde ho feya ab desesperació.

Ja tornavan al castell, tristos y sens dirse paraula, quan de sopte, saltá d'un marge proper, un animal tan grós, com may n'haguessin vist cap. No es necessari ponderar la forsa ab que esperonaren els cavalls; todas las miradas convergían en un centre, que'l formava lo que després comprovaren era un singlar, pró's veyá que'ls corcers estavan cansats encare de l'anterior carrera, perdent algün terreno, logrant solzament ventatja 'l del compte, qu'era un dels millors de tots aquells voltants. Al cap de poca estona, distava tan poch del animal, qu'aquell ja prepará la sageta que tenia d'acabar ab ell; pró'l singlar, acorralat, y no tenint més remey qu'anar endevant, es dirigí cap al estany, qu'a n'aquella época estava tot glassat; el compte, cego per l'afició, no considerá'ls perills d'una carrera per sobre'l glas, y seguí'l mateix camí. Aixís qu'eran al mitj, l'animal es deturá, no's sap per quina causa, y alló fou la seva pérdua, donchs l'arma del compte, dirigida per ma destra, s'aná a clavar al seu cós, cayent mort en rodó. Pró al mateix temps, o que'l cavall del cassador trepitjés un glas més fluix, o que hi hagués alguna esquerra, el cás es que s'obrí, enfonzantse aquell ab el que'l montava, y junt ab ells el singlar causa de tan desastrosa fi.

Allavors es quant el compte de Pallars, veyent que no hi havia remey a la terra, acudí al cel, encomanantse a la Mare de Deu pera que'l salvés, fentli una rica prometensa consistent en donar a l'abadía de Gerri tant or com pesessin ell y cavall junts, si'l lliurava de tan apurada situació.

Fou atesa la seva súplica, més cuant es vegé salvat, doná lloch a que una vegada més es cumplís el refrá que diu «aygua passada, Mare de Deu enganyada», quedant en just cástich cego desd'aquell moment.

Feu visitarse per tots els metjes y sabis d'aquells voltants, per veure si podían curarlo; fins en vingué un de moro d'una molt llunyana terra, y que deyan ho curava tot, pró no pogué rés contra la ceguera del compte, que cástich que vé de Deu, sols Ell pot remediari.

Aixís passaren alguns anys, fins qu'un caballer amich seu l'hi aconsellá que pregués a la Verge que'l perdonés, oferintlihi cumplir la prometensa feta aquell jorn. Aixís ho feu; y la Mare de Deu tenint compasió del desgraciat compte, l'hi torná la vista, y ell complí la promesa fentho constar per medi d'un cuadro existent en el camaril de la Verge de Gerri, y que representa l'acte de l'entrega dels presents.

Si algú surt de Gerri pel camí de Sort, al cap de poch rato de caminar, s'arriva á un lloch anomenat el «compte» devant l'esglesieta d'Arboló, lloch ahont es diu que'l de Pallars complí la prometensa.

JOAN MARTÍ D'ALENTORN.

Música

Fi de curs a la Wagneriana. — Un concert escadusser d'en Crickboom. — Concert Pichot.
—Nou Teatre Líric Català.

Poques paraules dirém dels concerts celebrats aquesta darrera quinzena; no perque no s'ho merexin, sino pel poch espay y temps de que disposám pera escriure una petita crónica. Y encare dexarém de parlar del gran concert de beneficencia donat a Belles Arts a quaranta vuyt mans de vintiquatre respectives senyoretetes, posades sobre dotze teclats d'altres tants pianos *de la acreditada casa Vda. de X. Z.*

* * *

L'«Associació Wagneriana», demostrant un zel digne de tot elogi, ha volgut solemnizar el final d'aquest curs, tan trevallós pera ella, donant una sessió de cant wagneriá, en que's pogués compendre per part del públich, l'adaptació a la música de la traducció catalana dels poemas wagnerians.

N'ha sortit victoriosa d'aquest emsaig en petit? Creyém nosaltres que si, després de la impresió que'ns causaren els fragments cantats en nostra llengua per cantants com en Raventós y en Segura que han après en la que alguns ne diuen escola wagneriana, sols pel gust de classificar les coses, y de la que se n'hauria de dir en tot cas la *escola* de la veritat en el cant.

Y are parlant d'en Raventós, ens plau fer constar que li notarem un notable avens desde la vegada que'l sentirem a Novetats; una major amplitud de veu en els aguts y un augment de plasticitat es lo que principalment ha millorat ses condicions físiques de cantant, y es ben d'esperar que'l temps y l'estudi anirán pulint aquelles condicions, comunicantli una major dolcesa ben compatible ab la sobrietat de la *escola wagneriana*, atenta sempre avans que tot a la expressió dramática, y com a medi pera lograrla, a la justa y clara pronunciació de les paraules.

També respecte d'en Segura cal reconéixer que estudiá y que no en va passa per ell el temps, donchs ben clar ho demostrá ab sa interpretació expressiva de la hermosa *Maledicció* de la part d'Alberich en '*L'or del Rhin*. En Segura es avuy un excelent intérprete de Wagner y será ademés un bon cantant quan sa veu, suficientment dominada, no tingui de valerse dels recursos de la gola.

Al parlar d'aquesta sessió no hem de dexar d'esmentar al celebrat baríton en Ramón Blanchart, o Blanxart, com li diu tothom, qui ab tan bona voluntat, posá son indiscutible talent y ses dots naturals de cantant al servey de la wagneriana, fentnos gosar una interpretació emocianta del *Adeu de Wetan*.

Y quin goig donava sentir en llengua catalana, perfectament adaptada a la música, aquelles págines sublimes, ademés de les ja esmentades, del primer acte de *La Walkyria*, com son el relat de Siegmund, el monólech de la escena següent, la part de tenor de la gran escena ab Sieglinda, el cant de la primavera y'l final del acte, que en Raventós digué admirablement, junt ab la relació del tercer acte de *Lohengrin*. Com s'haurian

pogut convéncer, si hi haguessin assistit, els molts orbs d'esperit que hi ha encare respecte a la manera com deuen sentirse interpretades les obres líriques, de que la nostra llengua es perfectament adaptable a la música! Alló fou un verdader *avant-gôut* de la fruició que sentirem quan a Catalunya hi hagi un teatre wagnerià en català ab cantants que quan s'atreixin ab el gran mestre entenguin ben be ab qui se les heuen. Y com somiarem aquell dia de la «wagneriana» ¡Deu vulga que's complexin aquells somnis tan hermosos!

Per sa part la «Associació wagneriana» no s'adorm pas. Llesta la publicació de *La Walkyria* sembla que ja prepara la del *Holandés errant* pera comensar la prop-venen ta temporada. Que sia aquella tant o mes fruytosa com la que acabám de cloure.

* * *

L'endemá de la festa de la wagneriana, concert Crickboom. Ab tot y esser a le escorrialles de la temporada no's reposa gayre.

Poch cal dir d'aquest concert per haver sentit ja en altres concerts d'en Crickboom la gran majoría de les obres del programa, donchs aquest últim, per dificultats sobre vingudes, tingué de modificarse gayrebe a darrera hora, essent substituïdes per obres rescalfades, o coses noves de ben poca novetat, la colossal *Novena Sinfoniá* de Beethoven y'l no menys colossal preludi de *Parsifal*, retirades quan ja tots n'assaboríam el gust no més que de pensarhi.

Donchs, be, resultá ab les substitucions un programa tot al revés del que s'anunciá primerament. Una serie de composicions, bones algunes com *hors d'œuvre*, y algunes altres que ni per axó servían, vingueren a distreure l'atenció dels concurrents per unes quantes estones.

Ben aviat donchs haurém pagat nostre tribut a les eczigencies de la present crónica; tot ho arreglarém dient que s'estrenaren algunes petites composicions, entre elles una d'un tal Gehin, que creyém dignes de figurar a la cambra dels mals endressos. Y lo que creyém digne de figurar també pero no a la ombra, sino a la llum d'aquestes planes, es la planxa que feren dos *crítichs* musicals d'altres tants diaris barcelonins, l'un del ordre y l'altre de la flamarada, a propòsit d'aqueix concert, per un malehit descuyt dels caxistas que's menjaren un nom del programa.

Diu una d'aquestas duas *lumberas* de la opinió: «Anoche dió la Filarmónica uno de sus conciertos en el Teatro Principal, bajo la dirección del maestro Crickboom, quien con su habitual destreza, dió color y estilo propios á cada uno de los aires de la Suite en *si menor* de Bach, ya oída en otras sesiones. En esta primera parte sobresalió el *aria*, de un gran carácter, (1) y el *rigaudon* «del mismo autor», este último repetido.»

L'altre *distinguido colega* diu lo següent: «Empezó la sesión con la Suite en *si menor* de Bach, dicha con colorido y amoldándose al estilo del maestro, viéndose la batuta de artista del maestro Cricboom. El *aria* fué dicha con severidad é intensidad de expresión «*exteriorizando la serena y elevada inspiración de Bach*» (Ah!!!), y el *rigaudon* alcanzó los honores de la repetición.»

Y efectivament, l'*aria* quina ecxecució esteriorisá *la serena y elevada inspiración de*

Bach, segons l'un, y la mateixa *aria* y el *rigaudon* que segons l'altre son *del mismo autor*, axo es de Bach, no son més que dues joguines de caratmetlo, molt bufones en bona veritat, dues pàgines de la flayrosa *Holberg-Suite* de Grieg, obra ezeutada diferents vegades a Barcelona, y quina olor denota ja de una hora lluny la inspiració, no pas *serena y elevada*, sino romanticament joguinosa del delicat músich noruech.

Qué tal? S'esplica be la *crítica*?

* * *

El día 21 al matí sentirem a Eldorado a n'en Lluís Pichot, aquell a qui la gent diu Pitxot, un violinista jove com en Perelló, de qui parlavam días enrera, y que com ell promet posar a bon lloch l'escola del seu mestre, l'eminent violinista Matheu Crickboom. Que ho diguin sino, sa ezeució de la *Sonata en fa major* de Haendel, y de la bonica *Scène chantante* de Spohr, que digué en Pichot ab moments de verdadera inspiració. Vagi per ell una complerta felicitació lo mateix que pel seu mestre y per sos companys que'l secundaren en l'interessant *Concert* de Vivaldi pera tres violins y en un *Trio* de Bach, senyors Figueras, Perelló y Catalá, sense oblidar al simpátich Via, el pianista incansable de la sessió.

* * *

Se parla aquèts días de fundar a Barcelona un Teatre Lírich Catalá, y a fe que cal posar confiança en l'entussiasme dels organiadors de la idea, y per no haver ensenyat encare l'orella en aquest cas el personalisme que tantes coses bones ha espatllat de les que'ls catalans podríam fer.

Confessém ingenuament que no conexém els propósitos concrets dels simpátichs joves que van al devant d'aquest moviment. Com a consell, y pel bé que volém al art catalá, ens permeterém recordar als organiadors del projecte que no fa gayre temps hi hagué a Barcelona un Teatre Lírich Catalá, y recomanarlos que no'l prenguin per model, donchs si aquell morí al crit de «¡Visca l'humanitat!», el que's fassi, es a dir, el que sía veritablement *catalá* ha de viure, y morir, en cas desgraciat, al crit de «¡Visca Catalunya!».

R. SIMÓN Y BRUNET.

(1) Acarmetlat.—N. del A.

A ROMEA

Oh nostres bons avis que anavan a veure a Rossi y Salvini! —Eran ingenuus y fàcils al éxtasi.—Se creyan internacionals, perque veyan a n'en Salvini y a n'en Rossi.

Els nets no hem avansat gayre. Estém contents de que vinguin en Zacconi, la Mariani, la Vitaliani.—Quan hi ha companyia italiana y ens trovém dos amichs, dihém: *Buona sera*.—Y en els intermedis: S'entén, s'entén molt bé.—Y desvaneixém a la muller las dificultats lingüísticas.

* * *

Romea estava aristocrátich! El llustro del buste d'en F. Soler resplendía d'una manera estranya. Bellas damisel-las *de lo más selecto de nuestra sociedad* se ventavan. Car feya calor. Algunas duyan iniciacions o conats d'escot. ¡Escots a Romea! La Roser de las joyas s'en sentía partidaria de K. Marx.

Zacconi segueix ab una companyia molt dolenta, exceptuant a la excelenta Cristina, que fa una *Desdémona* com un raig de lluna, y una *Cattina* deliciosa. Però els demás actors y actrius son dignes de *quedarshi* a Romea.

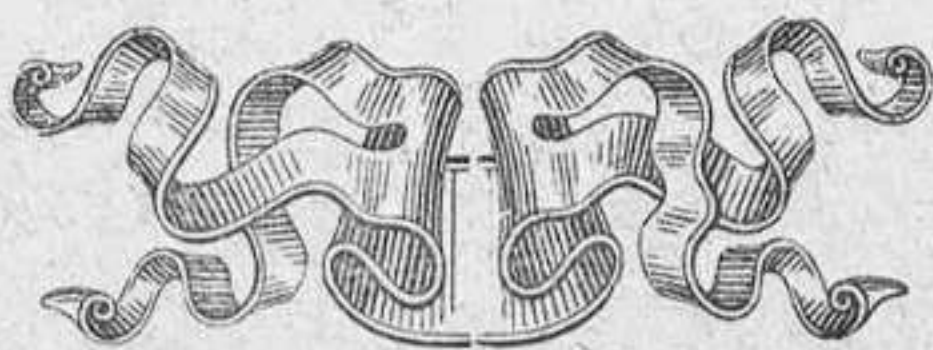
En quan a las obras també n'feu de inacceptables el gran Zacconi. *Morte Civile*, *I Disonesti*, *Don Pietro Caruso* (aqueix drama d'un *poignant* per cotillay-

ras); potser algún altre que no recordo.

En Zacconi estigué perfecte gayrebé sempre (las excepcions son escassíssimas; al primer acte de *La Bisbetica Domata* un xich carregat, etc.) Tingué sublimitats, y sostenia ab la Cristina l'interés del públich que dequeya visiblement quan tots dos mancavan a las taulas.

En Zacconi es un gran actor. Ja en aquesta Revista un amich meu tingué ocasió de parlarne y digué lo molt que val l'histrió italiá. No'ns ha decaygut gens del concepte, sino qu'ha refermat la nostra admiració. La mateixa inconsistencia d'algunas obras que representa posa de relleu el valor de la personalitat den Zacconi. Observador finíssim de la vida, en Zacconi te una riquesa de gestes de inflexions, de tonalitats, que suposa un treball immens. La seua caracterisació es sempre perfecta, sa pronunciació claríssima y justa. Fa humanas y palpitantas las situacions mes anodinas, dona relleu a ideas y sentiments que passarian desapercibuts; son treball es d'una verdadera *colaboració* ab els autors; devegadas va molt mes enllá de lo qu'aqueixos somiaren y crea tranquilament ab certa conciencia de superioritat.

Els obrers sentint a Zacconi ens hem fet l'efecte dels burgesos sentint a Wagner. Es exacte.

ACTUALITATS

VISITAS.—Las hem tingudas, y molt agradosas dels literats D. Joseph Bodria, de Valencia, y D. Joan Rosselló, d'Alaró (Mallorca). D. Joseph Bodria, un dels capdevaners del mohiment literari valencià, poeta y propagandista alhora com nostre Francesch Matheu, ens inicia una generosa corrent de germanor, a quals benefets correspondrà CATALUNYA. — Don Joan Rosselló, autor del *Manyoch de fruyta mallorquina*, notabilissim aplech d'articles narratius que dintre poch publicarà nostra Revista, es ja prou conegut de nostres llegidors per sa prosa rica y armoniosa. Tantdebó se' repetixin abduas visitas, per nostra coralissima satisfacció.—També ens ha visitat D. Joseph Carner (de Madrid) que parla un català de Ribagorza, y ens ha dit entre altres cosas, qu'a Madrid hi ha saludat a nostre excelent amich D. Enrich Arderiu y que no ha anat al enterro d'en Núñez de Arce, malgrat haventseli ofert una cinta.

PROJECTE.—CATALUNYA pensa organisar una carrera de cavalls. Se'ns ha promés l'inscripció dels *distingits* cavalls: «Quosque tandem», «¡Eureka!», «Automóvil», «Obrero», «Proyectil», «Arión», «A. B. C.», «Hipógrifo-violento», «¡Babiecas!», y molts d'altres. Falta lo cursi «Pegás» que té mal a la poteta.

NI A PARÍS.—¿Qué dirém dels festetjos de Barcelona? Aixó ha sigut un vessament de luxo y d'elegancia, una cascada de bon gust y de magnificencias. De la batalla de flors (aristocracia) ja se n'parla en altre lloch d'aqueixa Revista. Després

hi hagué una festa dels Mercats (democracia) y se vejé qui es el que talla el bacallá, y qui es el que ve del hort, y qui es el que té mes fetje, etc. Un altre *número* fou una fira a la Rambla de Catalunya, que's vegé molt concorreguda. També hi hagué... En fi, ¿per qué'ns cansèm? Imagininse las *Mil y una Noches*, els jardins de Babilonia, els palaus de Bagdad, els temples egipcis, las rondallas de fadas. ¡Que s'han perdut els que no hi eran! ¡Aixó es viure! Ab festas aixis, y ab la Horxateria Valenciana, els banys y els melons, al istiu ens embrutirém de tanta felicitat y de tanta disbauxa. ¡Quin gosar, Senyor! ¡Aixó ja es massa! ¡Si els avis tornavan! ¡Ells que no mes tenian el Jardí del General!

MONTJUICH SINISTRE.—Del Montjuich sinistre volian ferne un grech verger; baladras en lloch de presons; murtras en lloch de canteras. ¡Oh republicans idilichs! Anaren ab dolsos floviols d'égloga cap a Madrid, y s'trovaren ab el ferotje Rataplám que'ls digué:—¡Jamay! ¡Montjuich vetlla sobre Barcelona! Si anessin a Barcelona esquadras inglesas o yanquis, entre Montjuich y els *buques surtos* farian destrossas!—¡Oh obrers! ¡os quedeu sense parterres! Mes ay, ¿que n'hauriau fet de la noblesa esquisida dels jardins? Hi hauriau menjat arrós y fideus de color de ginesta (bella imatge per parlar del safrá). Diumenjes a la tarde hi hauriau portat las criadas. Y els baladres y las murtras haurian plorat sas fullas claras. Y son sospir hauria arriuat fins a las ayguas del port, plenas de pelas de taronja, y pallas sutzas. Mes Montjuich

segueix sinistre, y son recort perdurará en las llegendas. Montjuich no vol que li fassin fer somriures de jardins. Se sent *bourru*. Y li acuden regustos de fel a la boca. Y en el silenci de la nit mormola paraulas estranyas, incomprendibles als oradors de *meetings* republicans.

PREMPSA

CONTRA LA TISIS. — Per ésser d'extraordinari importancia l'obra social que ab aquesta publicació fa 'l doctor D. Agusti Bassols y Prim, creyém d'interés la reproducció dels següents paragrafs del article *¿Com se cura la tisis?*

«Anys enrera quan un malalt, semblant estar al principi d'una tuberculosi, arribava á curarse, se suposava per tothóm, inclús pe'l metge que l'havia cuidat, qu' hi havia agut equivocació: que no s' havia tractat d' un cas de tuberculosi. Avuy aquest erro no hi cap; avuy la medecina te medis ben clars pera saber si un malalt es tísich ó no.

Hi ha mes encare: avuy la medicina ha fet grans avensos en rahó de descobrir la malaltia molt d' hora. Clar es que, pera lograrho, hi ha qu' estudiar be y á fons al malalt, pero la feyna qu' aixó dona resulta ben pagada si 'l metge reconeix la malaltia á temps pera poguer ser curada.

Comprobada la malaltia, entra la tasca verament enutjosa y dificil, en la gran majoria de casos, de fer entendre al malalt y als qui l' envoltan l' importancia del mal y lo que d' un y altres se exigeix pera sortir en be de la lluita que va á comensar. Y aquí está la capital dificultat. Quan lo malalt y la familia vehuen que, per molesties aleshores encare petites, se 'ls vol obligar á pendre precaucions y mides de relativa impor-

UNGLAS BRUTAS.—Hi ha uns quants catalanistas que publican un periódich trevallador. Y hi emplean paraulas com «tifas» y «bacons».—Oh esquisida educació del obrer! «Bacons» y «tifas»! Nosaltres sanglotém en silenci. Mes V. catalá n'ha defallit d'amor.

tancia se posen en guardia y, ó be prenen la resolució d' anar á veure algún altre facultatiu *mes indulgent*, ó be si tenen confiança ab qui consulten, regateixen los medis, fan á mitjes lo que se els prescriu y si sobrevé alguna millora respiren lliurament y fins se burlen de la por del metje.

Afegim aquí qu' aquest, de vegades agobiat per les exigencies del malalt y de la familia, fentse cárrechs de totes les circumstancies, y deixantse portar d' un sentiment d' humana complacencia, afluija ses indicacions y, boy fent notar los perills a que s'exposa'l malalt, transigeix mes ó menys, y una mica l' un y un tros els altres tot sovint la malaltia, que no s' entén de camándules, fá sa via fins á engolir una nova victima. No fá molts dias vaig haver de veurer á una pobre tísica — una joveneta d' uns dinou anys — al últim de la seva vida, á la que tres anys enrera havia examinat y prescrit un plan enérgich de tractament; no 's feu; vaix sapiguer que durant mes d' un any se 'm va titllar de visionari y d' alarmista; mes la pobre noya aná cayent, poch á poch al principi, més depressa al últim y al veurerla allavors estava ben perduda. Inútil es dir que 'm vaix guardar de fer cap cárrech als seus desgraciats pares. Després de la meva primera visita havia transcorregut un temps de relativa millora qu' élls havian volgut

creure que representava la curació quan no fou mes qu' un compàs d' espera. No tinch lo mes petit dupte de que si aleshores s' hagués fet lo que 's devia, la pobre noya estaria plena de vida. Y aquets cassos son molt freqüents.

Veritat es qu' hi ha una desconformitat tan notable entre 'l modo de ser de primers fets que senyalen una tuberculosi y les precaucions y regles á que deu subjectarse 'l malalt, que 's necessita comptar ab tot l' auxili de la familia pera portar á cap un tractament racional y sério. Ademés com la malaltia de que parlém fá son nombre major de victimas en l' edat jovenivola, quan l' individu está en l' época de sos estudis ó al principi de sos trevalls pera ferse home, aneu á fer entendre que cal fer un paréntesis en la vida y qu' es precis cuydar de la salut y tant sols de la salut, llavors quan lo jove sols te una lleugera tos, un tant de fatiga y de desgana pró encare conserva ses carns y bon aspecte. Y mes encare si 's tracta d' una persona de mes edat, carregada de negocis y obligacions. Y molt mes encara quan la malaltia recau sobr' un subjecte faltat de medis: sobr' un pobre.

Diguém incidentalment aquí qu' entre 'ls objectes d' aquesta publicació figura, com ja ferem notar en lo primer número, desvetllar la caritat pera que 's recordi d' aqueixes miserias.

Pró no n' hi ha prou d' aixó. Quan se ha lograt fer entendre 'l perill y s' ha convenut á tothom de la necessitat de portar á cap un plan sério de tractament, quan ademés s' ha comensat sa realisació, resulta, per regla general, que s' obtenen beneficis rápidamente. Lo malalt, á no trigar gayre, millora de debó, desapareix la tos, retorna la gana, aumenta el pes y en resúm sembla allunyat tot perill.

Y es aleshores quan lo metje necessita més enérgia, y es aleshores quan la fa-

milia deu entregarse sens reserva. No sols convé no afluixar en rés lo tractament mentres resti 'l més petit senyal de la malaltia, fet que deu buscar lo metje ab tota escriptulositat, sino qu' es necessari que continuin algún temps les precaucions y cuydados fins á consolidar la curació; altrement es fácil una recaygada. Cada vegada—y no son ja poques—que, malgrat les instancies y prechs de les families y del malalt, m' he mantingut ferm en mos consells, cada vegada que l' un y 'ls altres m' han ajudat y cregut, no m' he pas hagut de penedir de la meva terquedat. Per aixó crech qu' en conciencia deu aconsellarse una fermesa per l' istil.

Quan la malaltia está ja un poch avansada les mides y precaucions á pendre, les medecines que deuen administrar-se s' han d' escullir encare ab mes cuydado y 'l tractament del malalt requereix una continuada atenció pera saber á que atendes. No s' ha de perdre l' esperansa, si 'ls resultats no son de sopte prou falaguers: hi ha que lluytar ab energia, sense descoratjarse, pero es induptable que no 's pot pas assegurar lo resultat tant com en els primers cassos indicats. Es inútil afegir que á mida que la malaltia está mes avansada les esperances d' éxit son menors, pero cal tenir present que fins en cassos en apariencia desesperats s' ha obtingut alguna curació.

— Més, á tot aixó—dirá algú—no sabem com se cura la tisis.

—Donchs se cura. ... en primer lloch no fiantse de pindoles, aigües, aixarops, pastilles y demás medecines que s' anuncian ab gran empenta en els periódichs suposant que representan la cura radical de la malaltia de que parlém, cuan á lo mes serveixen com á medis d' ajudar al tractament y encare escullint la que siga mes convenient en cada cas particular.

Se cura en según lloch procurant reconeixi la malaltia lo mes prompte possible y emprenent d' hora son tractament.

Y se cura per últim, y aqui está la verdadera cura, emprenent un plan de tractament en que deu entrarhi tot lo que siga convenient, y rebutjarse tot lo que siga perjudicial.

Deu entrarhi: lo que 'l malalt te de menjar y les hores dels menjars; lo temps qu' ha d' estar al llit; los passeigs que deu fer; lo clima en que deu viure; la gimnasia respiratoria; les medecines que deu pendre, etc., etc. Deuhen rebutjarse: moltes de les ocupacions habituals; les les costums poch sanitoses com la de fumar, retirar tart; l' esvalot de les passions; l' acció del ayre confinat y la de les corrents d' ayre, etc., etc.

Aquest plan de tractament, encare qu' igual en ses lineas generals, deu no obstant, adaptarse à cada cas particular segons l' edat, condició social, estat de la malaltia, temperament y fins caràcter del malalt. En resúm: atenant per un costat à la malaltia y per altre al modo d' esser de cada individu.

Al llegir aixó no sabém si hi haurá algú que pensi qu' es molt lo qu' exigim pera curar la tuberculosis. Al qu' ho cregui li preguém que 's fixi tan sols en que aqueixes molesties y moltes mes haurá de passar el malalt..... pera anársen al cementiri. A grans mals grans remeys.

Tornarém à parlar d' aquest assumpto.»

EL GLOBO (*Madrid*).—Publica aqueix article de nostre company Joseph Carner baix el titol *Color Nacional*.

«—Sí, señores—dijo el original Palacios—no hay que darle vueltas; se impone un cambio en los colores de la bandera. Rojo y gualdo forman una mezcla chillona que no ofrece sólida correspondencia con el alma nacional.

Nos quedamos estupefactos al oír

la audaz opinión de nuestro ingenioso amigo.

—Se han dedicado innumerables odas, sonetos, himnos, á la bandera española. ¡Todos malos! Y la razón es clara. La bandera española nos resulta extranjera. Por eso no podemos cantarla.

Amigos, estudiemos los giros y los modismos, sinceras revelaciones del alma de los pueblos. «Me estorba lo negro», «Como el negro del sermón», «Merienda de negros», «Esa es más negra», «Me veo negro», etc. Este es nuestro color nacional; EL NEGRO.

—Vaya, pues bandera negra, como los piratas—dijo Muñoz, que había leído la versión castellana de *La Isla Misteriosa*, de Julio Verne. .

—Como los piratas, exactamente—asintió intrépidamente Palacios. —¿No hicieron nuestros buques el comercio de negros? Pues à tal mercancía, tal bandera. Pero el negro no es tan sólo color de pirata. Al gran Rey Felipe II—el Rey más castellano que hemos tenido—no podemos figurárnosle sin traje negro. Lo mismo digo del inmortal duque de Alba. Que el negro es nuestro color nacional, lo demuestra el hecho elocuentísimo de que cada domingo, ó más frecuentemente si nos es posible, nos vayamos à una Plaza de Toros *para ver los demás colores*. Ahí tienen ustedes la utilidad del traje de luces, de los claveles rojos, de las mantillas blancas, de los abanicos, pistos inverosímiles de colores.

—¡Palacios! No comprendo absolutamente una palabra de todo eso—dijo Alberto, à quien Muñoz había prestado la versión castellana de *La Isla Misteriosa*, de Julio Verne.

—¡Desgraciados! Fijáos en los poetas románticos, que son nuestros más genuinos representantes. Espronceda canta los negros nubarrones; D. Juan Tenorio, en en el último acto, sale à la escena con un hermoso traje negro; Becquer canta «las

obscuras golondrinas». Visitad nuestros Museos y estudiad los pintores que podemos llamar típicamente españoles; Ribera, Zurbarán, el mismo Velázquez, en sus inimitables retratos; el sublime español, que por equivocación se llamaba Theotocopuli. Os convenceréis de que el negro es nuestro color nacional.

Y voy á hacer otra observación. Ya sabéis que yo soy republicano—aunque no milite.

Pues bien; no quiero, no puedo ser anticlerical como casi todos los republicanos. Sencillamente; soy partidario del clero, porque las sotanas son negras. Los curas recuerdan la tristeza y la muerte á los hombres con colgaduras negras, cruces negras, alfombras negras... Siempre la religión es la expresión más elevada, el símbolo más puro del espíritu nacional. ¡Y en España, qué instituciones tan españolas se han cobijado bajo la Religión! Voy á citar la de mayor relieve: el Santo Tribunal de la Inquisición...

Muñoz, extraordinariamente absorto, abrió la boca, dejando caer el cigarrillo.

—Pero la historia de España...

—¿Quieres un título para la historia de España? Voy á darte muchos:—Leyenda de aparecidos,—Oficio de tinieblas,—Noche de almas...

La luz del sol se extinguía suavemente. Oíanse unas campanas muy distantes. Callamos todos...»

REVISTA JURÍDICA DE CATALUÑA.— El jove y notable escriptor gironí, en Tomás Carreras y Artau fa una rahanada crítica de *La lucha por el derecho*, de la que n'extractém lo següent:

«La doctrina que preconiza la lucha como ley esencial de la vida, tiene remotos precedentes en la historia.

Ya en la antigüedad griega alborea la idea de la lucha en las concepciones del mundo de algunas escuelas filosóficas, de las escuelas jónica y automista de un modo

singular. Thales de Mileto explicando la formación de todas las cosas por medio del agua; Anaximandro, acudiendo al caos; Anaximeno, preconizando como primer elemento el aire; Heráclito, basando en el fuego el origen de lo existente; el eclético Empedócles, reuniendo los cuatro famosos elementos; y, por último, Leucipo, Demócrito y Epicuro con su hipótesis de los átomos; al paso que proclaman la existencia de un principio dinámico rector de todas las manifestaciones del kosmos, dejan entrever la doctrina biológica de la lucha. Prueba de ello, es el favor que á aquellas escuelas dispensan hoy los más ardientes defensores de la lucha, muy señaladamente á Heráclito, quien por haber sido en este punto el más explícito de los filósofos griegos, es también el más manoseado por el Evolucionismo contemporáneo.

Dijérase que el Cristianismo al enunciar que la vida del hombre es un perpetuo combate sobre la tierra erigia en ley la lucha. Empero, ese combate del cristiano es puramente espiritual ó interno. La doctrina que historiamos no se compadece con aquel calor excelso de caridad que irradia la Religión divina del Crucificado. Es preciso llegar á tiempos relativamente modernos para verla desenvuelta en toda su extensión.

De Maillet y el médico Robinet al echar las bases del Evolucionismo naturalista ó sea el Transformismo, afirman ya la ley de la lucha por la existencia; y en el sistema más perfeccionado de Carlos David Roberto Darwin, la lucha figura también como una ley que se dá en combinación con las de la adaptación al medio, herencia y selección natural, para que se realice la supervivencia de los más aptos, y, consiguientemente la definitiva conservación de las especies.

Para Hegel, la lucha es condición necesaria del proceso evolutivo de la «Idea». Constituye la lucha dentro de la concep-

ción hegelina la forma ó vestimenta de aquello que en la misma es lo *único inmutable*, esto es, el *perpetuo mudar* el *devenir*, el *werden*. Por sus afinidades hegelianas, el «Genio de las contradicciones», Proudhon, hizo aplicaciones de la lucha en el orden económico.

Dentro del actual Evolucionismo positivista, juega la lucha con el Evolucionismo idealista del filósofo de Stuttgart. El principio de la lucha, en efecto, se hace indispensable para explicar el proceso de la evolución trascendental, es á saber; aquellas «sucesivas concentraciones de actividad cada vez más intensas, con diferenciaciones de fuerza más especializadas» según la define Lilienfeld ó el tránsito gradual de lo homogéneo á lo heterogéneo, según la conocida fórmula de Spencer.

Un sociólogo austriaco, el positivista Gumplowicz, basa en la doctrina de la lucha todo un sistema; hasta el punto que, en su libro *La Lucha de razas* la considera como la única explicativa del hecho social.

La lucha se ofrece también como corolario de aquella concepción del *Superhombre*, del filósofo poeta Federico Nietzsche, el infortunado autor de *Así habló Zaratustra*.

Afirmada de esta suerte en el orden filosófico la lucha como ley biológica, parecía natural que se hiciesen aplicaciones de la misma á la esfera privativa del Derecho. Si la lógica se imponía por un lado, la audacia del jurisconsulto por otro no se hizo esperar. El genial Rodolfo Yhering ha desenvuelto el principio de la *lucha por el Derecho*, en el interesante libro de este nombre.

.

Luchas seculares para la conquista del Derecho las ha habido ciertamente en la Historia. Lucharon en Roma los plebeyos hasta obtener el Derecho de los patricios. Luchó en las centurias medioevales el municipio enfrente del ominoso poder

feudal. Han luchado los pueblos por afirmar la libertad individual. En nuestros propios días iniciase á guisa de regresión complementaria, una nueva lucha, sorda, pero profunda en consecuencias á los ojos del pensador: es la lucha por la libertad colectiva, la lucha de las personas sociales, de las corporaciones, de los municipios, de las regiones, de los organismos naturales del Estado, por su propia existencia. Lucha finalmente, el proletariado actualmente á fin de reconstituir sus legítimos derechos, contra ese Feudalismo de nuevo cuño, contra la plutocracia y la nobleza del algodón, contra esos dos monstruos engendros de nuestro decantado progreso, del capitalismo y el industrialismo. ¿Quién duda de estos hechos? ¿Cómo negar que hasta el presente, apenas si la historia de la humanidad no ha sido más que un tejido de coacciones? (1). ¿Porqué no hemos de decir, sin rubor ni empacho, que aun en plenos albores del siglo xx, es la aguja imantada de la fuerza la casi única determinante de la suerte del Derecho? He ahí el substratum de verdad que da vida á la doctrina Yheringiana.

Empero no hemos de seguir más adelante con el autor de *La lucha por el Derecho*. No nos atrevemos á inferir de los hechos mentados el carácter *esencial* de la lucha en el Derecho. Asáltanos graves dudas para asegurar crudamente y sin distinguos, de un lado que «todo derecho debió ser adquirido con la lucha», y de otro que «esa lucha durará tanto como el mundo». Aun en medio del pesimismo que la materia naturalmente inspira, concebimos allá, en lontananza la total existencia del Derecho sin lucha. La Historia por otra parte nos ofrece hechos aislados de núcleos de población viviendo y realizando su Derecho sin choques ni violencias originarios; nos menta regocijada como colonias enteras de emigrantes han podido establecerse en un territorio y

asegurar de modo pacífico su convivencia, colocándose todos voluntariamente bajo una misma constitución. Mas no es preciso aguzar el ingenio ó tener que echar mano de la linterna de Diógenes. Considerando aún como buena la hipótesis de que hasta hoy la lucha ha sido la indispensable compañera del Derecho, no sería lícito argüir de aquí, que esta misma lucha hubiese de mantenerse á perpetuidad. ¿No existió también como *hecho universal* la esclavitud? ¿No fué por ventura regulada en todas las legislaciones y sancionada por una filosofía servilona encargada de hacer la apoteosis de lo existente? Y sin embargo, ¿quién había de decir á un *divino* Platón y á un *gran maestro* Aristóteles que en épocas remotas llegaría á ser *otro hecho* la afirmación de los derechos de la personalidad humana? Cito este ejemplo para hacer resaltar que todo el error de Yhering consiste en haber tomado el *hecho* como un *principio*. Bien puede asegurarse que su doctrina se basa en una mera generalización empírica.

Ocúrrenos que en la concepción de la lucha, el Derecho adquiere una como personificación extraña, rayana en un puro ente de razón. Dijérase que es un algo superior y desgajado de la propia vida, un eterno *allende*, al que los pueblos deben procurar acercarse en lo posible, y dentro de cada época, mediante incommensurables sacrificios. Es la doctrina del jurista alemán en este sentido, la consagración filosófica de un suplicio de Tántalo.

Un defecto grave encierra la doctrina que criticamos; y es que con ella la idea de Derecho, acaba por absorberla y anularla. Es lo que pudiéramos denominar al perpetuo dinamismo del Derecho. Es la concepción mecánica del mismo ha-

(1) Escribe Mariana: «No ignoramos tampoco que muchos imperios deben su origen á la fuerza, sus progresos al crimen, su engrandecimiento al robo...» *Del rey y la institución real*, I III, c. X «Bibliot. Rivadeneyra». t. XXXI, p. 559.

ciendo imposible un orden jurídico objetivo. Es la ruina completa del Derecho. Poco importa que ese brutal maridaje entre la fuerza y el Derecho se pretenda velar con la munificencia del lenguaje poético; es en balde que Yhering eche mano de un simil tan ingenioso como el de que «la espada sin la balanza, es la fuerza bruta, y la balanza sin la espada, es el derecho en su impotencia».

Una aclaración. No hay que confundir la supuesta fuerza *esencial* en el Derecho, con aquella otra fuerza pasajera, puesta *accidentalmente* al servicio del mismo. Si la primera es destructora del Derecho; la segunda viene á ser la garantía de este Derecho que ha sido perturbado en su realización. En una palabra: debemos distinguir cuidadosamente la lucha como pretendida *ley* del Derecho, de la lucha meramente *reparadora* del Derecho. He aquí como se ha marcado la distinción: «El Derecho conforme á su idea para nada necesita ni supone lucha ni discordia como condición de su realización en la vida. La solidaridad de todos los seres jurídicos y de todas sus pretensiones legítimas se deriva inmediatamente del carácter orgánico de este principio, que excluye todo antagonismo y tiene por propia forma la paz, esto es, la actividad concertada de todas las fuerzas vivas en mutua cooperación. Hay, cierto, una lucha en pro del Derecho y contra la injusticia: coacción, guerra defensiva, contienda judicial etc., etc., son otras tantas formas con que la fuerza, puesta al servicio de aquél, rechaza la iniquidad y la violencia, perturbadoras de su orden. Pero esta posibilidad de *lucha reparadora* supone la perpetración de un atentado, contra el cual se ejerce: y esta perpetración, lejos de ser ley necesaria de la vida, guarda con ella la misma relación que la *enfermedad* con la salud. Para que pudiese ser

considerada como tal ley sería menester concebir el delito como un momento *esencial* del Derecho; cuando por el contrario es su negación: de suerte, que allí donde aquél existe es precisamente donde éste falta».

Cabalmente las tendencias novísimas se encaminan á rebajar, por no decir suprimir del todo, esa lucha ó fuerza reparadora y subsidiaria del Derecho. Fenómeno digno de atención. Todas las escuelas, aún las más radicales, siquiera sean materialistas en el fondo, pugnan por *espiritualizar* el Derecho; emancipándole de ese carácter formal y exteriorista que mantiene todavía en nuestros días.

.

Queremos dejar bien sentado nuestro criterio acerca de la lucha por el derecho. Por eso después de haberla combatido, hemos de precavernos de incurrir en exageración. No sostenemos el quietismo absoluto, la eterna petrificación ó el *jobismo* en el Derecho, si vale reproducir el término de don Leopoldo Alas. Las instituciones jurídicas cambian y mudan incesantemente. Junto al fondo permanente ó sustancia inmutable del Derecho se da el elemento de la variabilidad ó sea el aspecto histórico, que no es más que la gradual y sucesiva adaptación de la substancia jurídica á las múltiples circunstancias de tiempo y lugar. En este sentido exclamamos con Yhering, siquiera sea mitingado el tono sobradamente subversivo de la aseveración, que «el Derecho será eternamente el *mudar*». No existe ni puede existir por ende, legislación positiva sin cambio, transformación ó renuevo. Empero, sin incurrir en sutileza, entiendo que cabe distinguir discretamente entre dos linajes de modificaciones jurídicas. Unas veces, en efecto, se transforman las instituciones del Derecho á causa de la ruda oposición de elementos exóticos, extrínsecos á las

mismas; más, otras veces la constante transformación del Derecho es un puro resultado del desenvolvimiento de la vida interna de las mismas instituciones jurídicas, en su legítima eflorescencia, en el primer caso tenemos el Derecho, ó por mejor decir su gradual transformación, que ha sido provocada, *con* lucha; en el segundo, se da el Derecho y su renovación *sin* lucha de ningún género.

Preveo una objeción:—«Pues si el Derecho no se concibe sin cambio, sin movimiento, sin modificación, tampoco se concibe sin *lucha*. La lucha, es ese cambio, ese movimiento, esa modificación». La respuesta es sencilla: se trata de una mera cuestión de continencia del lenguaje. Se ha dicho que todas las palabras de un idioma responden exactamente á una idea determinada, de suerte que no cabe hablar de vocablos ociosos ó pleonásticos. El lenguaje usual se rebela á aplicar el término «lucha» al Derecho por la mera circunstancia de realizar las condiciones indispensables para su natural desarrollo biológico. Tan insensato nos parece esto, como suponer que lucha el individuo humano al asimilarse los elementos de la atmósfera necesarios á la respiración, ó al agitar los miembros de su cuerpo mediante la potencia locomotriz.

Se me replicará últimamente:—«Si la lucha no es esencial al Derecho, sino que es una imperfección del mismo, el individuo y sobre todos los pueblos cuando vean brutalmente hollados ó desconocidos sus derechos, habrán de resignarse estóicamente, so pena de atentar á esa especie de *santidad* del Derecho considerado en absoluto». ¡No, mil veces no! En este caso, es no sólo un derecho luchar, sino que hasta puede ser un deber. Y digo más: este proceso *violento* para la restauración ó adquisición de un derecho, es *jurídico*. Pero añadido: se trata de un jurídico transitorio, de un jurídico anormal y subsidiario, de un jurídico patoló-

gico, de un jurídico que habrá de experimentar una verdadera palingenesia, despojándose de la escoria accidental de la fuerza hasta brillar en su pureza inmaculada. De esta suerte la fuerza que en los primeros momentos anduvo confundida con el Derecho y que aun tuvo la misión altísima de empujar hacia él, quedará á la postre felizmente dissociada.

Resumamos: La lucha lejos de ser ley esencial del Derecho no es más que un estado anormal, morboso ó patológico, y por ende pasajero, del mismo. Es la lucha á lo sumo una fealdad, una frase monstruosa, una deformidad, una excrecencia del Derecho. Jamás su estado de belleza natural. La idea pura del Derecho repugna la de la fuerza genésica del mismo. La fuerza en todo caso—como dice Jairo Petrone, uno de los más ilustres representantes de la actual Filosofía del Derecho, autor de marcadas tendencias kantianas—ne tendrá otro valor que el de un mero antecedente histórico».

VEU DE LA COMARCA.—En el nombre 23 d'aquest periódich de Tortosa, en Joan Martí, a qui agraïm l'afecte ab que'ns tracta, diu lo següent, en un article titolat *Catalunya*:

«Eixe es el titul d'una revista literaria que quinzenalment se publica en aquesta Ciutat de primers d'any ensá. Es una publicació que de cop va guanyarse les simpaties dels aimants de les bones lletres de la terra catalana. No crech que hi perdessin res de ferla coneixer per la comarca tortosina, ans crech que hi guanyarien a la vegada lo bon gust literari y l'esperit regionaliste no gaire calent encare (per desgracia) á n'eixa terra, quina historia, quin dret,

quin llenguatge, quina situació y costums condemnen severament l'indiferencia en que molts encara miren la nova idea.

Uns cuants joves plens d'entusiasme per les coses de la terra y especialment per la llengua catalana, cultiven en eixa revista sa literatura en lo que ofereix merits de més relleu, y han conseguit en molt poch temps posar sa publicació al cap d'avant de les publicacions similars.

Noms ben coneguts y de vells prestigis figuren barrejats entre altres desconeguts per novells, que sorprenen per la valia de'ls inscrits y composicions poètiques al peu dels quals apareixen, sorprenen y donen lloch a l'esperansa al mateix temps, sino es que fassin pensar ja en la realitat de que la literatura catalana en algun dels seus aspectes, la poesia lírica per exemple, sigue mellor que la castellana.

No hi perdria res Tortosa (y quan dich Tortosa me refereixo al territori de son terme) de imitar aqueix moviment literari, procurant conservar lo que queda, fent renaixer lo antich y creant de nou en les seues manifestacions literaries, juridiques y científiques tot lo que tingue la marca tortosina.

Los darrers números de *Catalunya* son notabilíssims: en lo n.º IX hi ha les principals composicions premiades en los Jochs florals d'este any y en lo n.º X publica algunes poesies del gran poeta Anicet Pagés de Puig. Cal llegirlos tots ben arren aquestos dos fascicles, pera no perdre res de bo y pera no desconeixer belleses que, es ben segur, la història de la poesia catalana guardarà en molt bon lloch entre les més escullides de les seues produccions.»

LLIBRES

CORPUS CHRISTI, per *Mossen Jacinto Verdaguer*.—*Tipografia L'Avenc, 1903*.

Un entusiasta de Mossen Cinto ha tingut la bona pensada de commemorar el primer aniversari de la mort de nostre poeta, escayguda 'l dia 10 prop passat, donant a l'estampa una colecció de poesies inédites d'entre les moltes que dexá l'infatigable cantor del *Canigó* y *L'Atlántida*. En Viada y Lluch ha fet la feyna d'aplegar quatre d'aquelles composicions titolades *La Creu de Barcino*, *La Seu*, *La Custodia* y *La banda de la Reina*, y heus aquí que junt ab un escayent prólech d'en Massó Torrents, ab algunes reproduccions fotogràfiques y la d'un autograf del insigne poeta, constituexen un petit volum que llegirán ab gust tots els aymants de les lletres catalanes.

No'ns cal fer d'aquexes quatre poesies una critica que estaria ben fora del seu lloch, y n'hi haurá prou y massa sols fent notar que en elles no s'hi trova a faltar la volada del mestre, y que aquest s'hi complau a estones en ensajar certes formes d'estructura que, enmatllevant un mot al diccionari de vulgaritats qu'are s'istilan, ne podriam dir *modernistes*.—E. V.

VIATGES, per *Mossen Jacinto Verdaguer*.—*Barcelona, Biblioteca popular de L'Avenc, 1903*.

Tot lo que siga *popularisació* de las obras de nostre gran poeta mereix aplaudiments. Bó es que s'hage comensat. A veure quals arrivará'l torn al *Canigó* y a *L'Atlántida* y als *Idilis* y *Cants místichs* y a totas las demés.

Viatges era una obreta desconeguda

de molts y quins exemplars no's trovavan enloch ni per medicina.

Viatges, es un enfilall d'impresions y de recorts verament corprenedor per sa ingenuitat, per sa senzillesa y per aquell amor tan bell y tan sant a la fe y a la patria qu'en totas sas planas s'hi respira.

¡Quina estimació no desperta envers Catalunya, moltes de vegadas ab lo matex no parlarne!—J. B.

A COP CALENT.—*Poesias* per *Joaquim Cabot y Rovira*.—*Barcelona, Francesch Puig y Alfonso, Plassa Nova, 5*.

La lectura d'aqueixas poesias revela mes que a un literat de refinaments y d'empentas a un home cristiá y catalá tot d'una pessa.

Tal volta l'atracció que la persona del autor exerceix sobre'ls que llegexen un llibre fa oblidar en molts casos a l'obra en quan se la considera quelcom independent.

Gayrebé totas las composicions d'aquest volum están ben sentidas y pensadas. ¡Llástima que la exteriorisació d'aquells sentiments y pensaments y'l vestit que se'ls hi dona no sigan tan encertats y ríchs com se merexen!

Potser lo qu'ens agrada més es la cartacapsalera a n'en Matheu. Digna pariona d'ella es la reposta d'aquest.

Sia l'enhorabona al autor car sempre donan bó de veure entre las barretinas vermellas del jovent, las gorras muscas dels honrats caps de casa.—J. B.

LA WALKYRIA, *Primera jornada de «L'anell del nibelung»* per *Ricart Wagner*.—*Traducció adaptada a la música, per*

Xavier Viura y Antoni Ribera, publicada per l'«Associació wagneriana». — Impremta Fidel Giró.

La idea de la «Wagneriana» al publicar traduccions catalanes adaptades a la música, dels poemes dramàtics del gran mestre alemany, no pot ésser més lloable, desde'l punt de vista de vulgarisar la obra de Wagner, tan discutida pels rutinaris, pero també tan universalment acceptada avuy dia. Més ho es encare quan se considera aquesta publicació com la primera pedra del edifici de la excecució de les obres wagnerianas a Catalunya en deguda forma, y no pot un menys de quedar-se admirat al veure com son fetes aquestes publicacions, posantse al nivell y fins aventatjant a les del extranjer, d'Alemanya especialment, ahont se rindeix major culte al creador del modern poema lirich-dramàtic.

Els conexements y l'estudi que suposan semblants traduccions se posan de relleu en la de «*Die Walküre*» que tenim a la vista, més encare que en l'anterior del *Rheingold*, y aixó que aquella estava forsa be.

L'eczacta adaptació a la música, del poètic-dramàtic, de la frase trasmesa en tota la forsa possible desde una llengua no llatina, el cúmulo de notes, indicacions, index, y'l número análisis dels temas y figuras musicals, que donan de l'obra una idea complerta, merexen la felicitació més coral endressada als autors de la traducció, com a tots els que en la «Wagneriana» ajudan a determinar una marxa vers un Ideal artístic en mitj d'una atmósfera prou indiferent pera deturar moltes energies. R. S. y B.

VARIA, per Joseph Pin y Soler. Oliva Vilanova. — MCMIII. — En el n.º I de CATALUNYA publicarem un hermós fragment de prólech d'aqueix llibre, que vá en forma de carta al editor, l'intelligent impresor Joan Oliva, de Vila nova.

Publicat *Varia* poch mesos després, fins are no hi ha hagut ocassió de parlar-ne. Y no m'sap greu, perque he pogut veure els treballs crítics que li ha dedicat la premsa catalana, tots encomiatichs, y gayrebé coincidint en que *Varia* venia a ser una molt interessant autobiografia del espiritual *causeur* qu'es en sos col·loquis y en sos llibres D. Joseph Pin y Soler.

Curiosa de debó, aqueixa vida literaria, manifestada primer en sinceras apuntes de la vida local, acabant en las excelentas impressions de viatge y en las ben talladas naracions *Rosa Mistica* y *Lux non perpetua*. La mateixa diversitat dels temas y las épocas es un poderós atractiu pel llegidor, que s'fa l'carrech d'assaborir un llibre de memorias tot especial, intens y refinat alhora; y tristos d'aquells que no entenguin els llibres de memoria d'altra manera que'ls entenen els héroes d'O. Feuillet!

A *Varia* hi trovém aquella deliciosa *tía Teclata*, y la familia dels Garrigas, y els senyors de Fontfreda... Es com una condensació de l'esperit d'en Pin y Soler, com la reunió un xich vaga de tots els motius. (Un dels principals meritis d'en Pin es el d'apareixe en cos y ánima, saludant correctament, redera de cada una de sas ratllas—y en veritat, aqueixa sinceritat, ahont arriba mes enllá es a *Varia*.) Qui hagi llegit *Varia* coneixerá a Pin y Soler en el tranvia. No cal enumerar els articles, tots son clars, elegants, fácils. Llegiulos.

Mes, sobretot, cal llegir y rellegir el prólech de *Varia* com a admirable document literari, ahont ab humorisme aristocràtic a l'inglesa se dihuen cosas molt amargas y desgraciadament molt certas. Oh aquellas planas ahont se parla del renaixement catalá quals llibres no's venen, quals comedias tenen la vida de la flor de Camprodón; qual teatre payral está en un carrer plé de fondetas, espartenyers

y gibrellas de bacallá fregit; quals esforços restan estrangers a nostres opulents, (ja que per ells «qualsevulga ocupació que no sia anàloga a las per ells exercidas los sembla impropia d'homes serios, indigna de gent rahonable»).

Y avuy, nostres *seriosos* diuen (y don Joseph Pin y Soler degué escriureho somrient) que «hauriam de deixar d'una tongada els deliquis de l'Art per l'Art contribuhint tots a l'obra de propaganda que avuy es indispensable.» Mes prou sap D. Joseph Pin y Soler que en totas las reivindicacions cal un ample y fort periode literari avans del actiu o polítich y a Catalunya encare no hem passat dels comensos vacilants y misers del periode li-

terari. Per aixó nosaltres creyem que'l catalanisme ha guanyat mes ab la publicació de *Varia*, que no pas fent sortir un diputat.

Ja vindrá, el fer diputats. Vindrà, quan passat bon temps se publiquin edicions de *Varia* ab glosas y comentaris, explicantse en las últimas planas las paraulas que llavors serán arcaicas (com *mascle p. e*) y els bibliófls erudits fassin, coberts de pols, grans llohansas dels saborosos articles de Micer Joseph Pin y Soler, escriptor de drames y novelas, y de Mestre Joan Oliva, impressor de Vilanova la clara, que riu entre las arenas que besan las onadas.

